

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Liber Secvndvs De Sacrificio Missæ

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

quod impudenter & nequiter finxit, mendacio iterum pro more solenni, immemor sui & à se paulò ante scriptorum deprehenditur. Dicit, in *Canone hoc non agi de Sacerdotio Christi vel Melchisedech, sed de Sacerdotio potius Levitico, juxta Glossam.* Sed aliter adeòq; contra semetipsum scripsit in ultimo illius capitis paragrafo, ubi *conjunctionem Legis & Sacrificii* sumit demonstrandam, ad objectionem ex hoc Apostoli loco, quem Augustinus in citato Canone Decretali explicasse dicitur, respondere conatus, hunc in modum: *Dices, cur ergò B. Paulus, cum dicit, Translato Sacerdotio debere etiam transferri Legem, non dicit, translatum esse Sacerdotium Leviticum ab Aarone & Successoribus in S. Petrum & Successores, sed solum in Christum?* Respondeo, *Apostolus non dicit, translatum esse Sacerdotium Leviticum ab Aarone in Christum, sed translatum esse Sacerdotium Leviticum in Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech, quod Sacerdotium æternum esse, & in Ecclesiâ perpetuò vigere debet. Unde cum postea nominat Christum Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, non ipsum considerat, ut præcisè obtulit Sacrificium Crucis, sed ut per Ministros suos perpetuò sacrificat seipsum in Eucharistiâ; hoc solo enim modo perpetuum habet Sacerdotium.* Non deessent quidem in his verbis, quæ Examen paterentur rigorosius. Verùm id nunc tantum observasse sufficiat, Bellarminum sibi metipsum in faciem contradixisse & scripsisse, & quod impedit Luthero mendacium & imposturam, ei jure potiori esse adscribendum, à semetipso aperitissimè convicto & deprehenso. Accedit notatio lemmatis huic Canoni vel capiti in Decretalibus præscripti, & Abbati Siculo adscripti: *Potestas legem condendi & mutandi est penes Vicarium Christi; & quod de uno connexorum statuitur, ad aliud connexum extenditur.* Sed pro Lutheri innocentia contra Bellarmini injuriam satis. Unum adhuc saltem in hac restat tractatione, non omnimodo prætermittendum silentio. Bellarminus enim ad ultimam responsurus objectionem, quam non solum hæreticis ad oppugnandum Missæ Sacrificium, sed etiam Catholicis quibusdam ad rem melius explicandam adscribit, & ostensurus, *in quâ parte Missa propriè consistat essentia Sacrificii*, tertiam hanc facit Propositionem: *Panis & corpus Domini, vinum & sanguis Domini, non sunt duo Sacrificia, sed unum.* Et postquam ex mente suâ eam explicavit, ad ejus demonstrationem subjunxit: *Huc faciunt omnia Patrum loca, qui docent, unicum esse Ecclesiæ Sacrificium, quod toti veterum Sacrificiorum multitudini successerit*, nominatim Augustini, quinque diversis ex diversis ejus Scriptis Lectori significatis. Neq; hæc de ipsa Propositione, ejus formatione & ad propositum applicatione sumus solliciti, non paucis ad Examen trahendis, si id ratio instituti requireret. Augustini tantum auctoritas à Bellarmino objecta observationem meretur, cujus loca, ad quæ Bellarminus provocat, & quæ non semel antehac occurrerunt, adeò non faciunt ad demonstrationem Propositionis & thesæ Bellarminianæ, ut potius eam funditus evertant. Augustinus enim cum cæteris Ecclesiæ Patribus constanter & orthodoxè, quod Evangelici ambabus, quod ajunt, manibus amplectuntur, docens, *unicum esse Sacrificium Ecclesiæ, videlicet propitiatorium, quod toti veterum Sacrificiorum multitudini successerit*, non nisi Crucis Sacrificium intellexit, quod hæctenus expressissimis Augustini verbis non semel fuit ostensum; eo quod ipse Missæ Sacrificium quasi nullum & non-Sacrificium ante, quàm in Ecclesiâ esset natum, prædamnavit, ut ulteriori & iteratâ demonstratione post tot declarationes repetitas opus omnino non sit.

Ebr. 7.

LIBRI SECUNDI

DE

SACRIFICIO MISSÆ,

CAPVT SECUNDVM ET TERTIVM,

de Quæstione,

*An Sacrificium Missæ sit propitiatorium?**An item sit impetratorium?*

SI & in hujus Quæst. tractatione Bellarm. pro more, eadem oberrare chordâ dixerim, nulla ei inferetur injuria. Id ne frustra de Eo videatur dici, in rem & hic præsentè veniamus oportet. Ut enim demonstret, *Missæ Sacrific. esse propitiatorium*, sequentia quatuor

Aaa 3

Augustini

Augustini testimonia Lectori commendat, è quorum numero & serie primum hoc est: *multis Sacrificiis, quæ pro peccatis obferebantur, unum hoc nostrum significatur Sacrificium, in quo vera sit remissio peccatorum.* In secundo scribere Euna dicit Bellarm, *Sacrificium pro peccato obferri in Ecclesia usq; ad diem Judicii, sed non ulterius, quia post eum diem non sint, quibus remitti possint peccata.* In tertio Eum scribit Eucharistiæ Sacrificium vocare *unicum pro salute nostrâ sacrificium.* In quarto tandem de eo extare, *ibi pro peccatoribus Christi sanguinem effundi.* Atqui singula hæc testimonia de ipso crucis Dominicæ Sacrificio verè propitiatorio esse intelligenda, sicut & antecedentia pleraq; accuratior & magis sincera eorum inspectio faciet manifestum. Primum quidem testimonium supra jam fuit vindicatum in Examine locorum de *capite sexto Johannis*; Sed quia hic circa aliam recurrit Controversiam, iteratò vindicandum est. Sensus autem ejus ut eò magis fiat perspicuus, integro iterum textu ex debito & pro more adducendum venit, additâ observazione, qua Sanctus Doctor occasione id exhibuerit. Nimirum hanc sibi proposuit ex Levitici libro. Quæstionem: *Quid est, quod prohibens Deus edendum sanguinem dicit, Anima omnis carnis est sanguis ejus.* Post multa ad illustrandam hanc Quæstionem pertinere visa, eam uberius tandem ita exhibuit, Veteris Testamenti statum & conditionem cum Novo comparans: *Cum Dominus dicat, Nisi manduca veritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis; quid sibi vult, quod à sanguine Sacrificiorum, quæ pro peccatis obferebantur, populus tantoperè prohibetur, si illis Sacrificiis unum hoc Sacrificium significabatur, in quo vera sit remissio peccatorum, à cujus tamen Sacrificii sanguine in alimentum sumendo non solum nemo prohibetur, sed ad bibendum omnes potius exhortantur, qui volunt habere vitam?* Non repetitâ vice hic urgeo insigne contra Communionem sub una specie in his Augustini verbis testimonium, *bibitionis* expressam faciens mentionem; id tantum noto, augustissimum Doctorem in paulò ante præcedentibus verbis indicare, quid per hoc Sacrificium in V. T. præsignificatum voluerit intelledum, videlicet, non fictitium illud Missæ Sacrificium, pro cujus valore tanquam pro Aris & focis hæctenus cum suis pugnavit Bellarminus, sed Christum ipsummet, quem dixit *Mediatorem, illis omnibus sacrificiis, quæ pro peccatis obferebantur, præfiguratum.* Hæc verba si Bellarminus in Augustino legit, nimis impudentem esse Eum oportuit, quod contra Scriptoris mentem tam clarè expressam ea in alienum planè ausus est detorqueere sentum. De secundo Augustini testimonio, cujus autoritate Bellarminus hic pro Missæ Sacrificio utitur, itidem supra in Examine locorum V. T. pro Igne Purgatorio ex Augustino fuit actum, & tamen hic aliquid restat addendum, ob insignem Bellarmini fraudem hic commissam, Missæ Sacrificium hic obtrudentis, cujus ne verbulo facta est mentio in toto Augustini textu, neque etiam fieri potuit, utpotè Augustini Seculo, ut non semel hæctenus observatum, ignotissimi. Explicavit autem Sanctus Pater ibi ea oraculi Malachiani verba, quibus *emundatio filiorum Levi à Christo & acceptatio Sacrificii Juda & Jerusalem* fuit præsignificata & promissa, ita de utraque scribens: *Filios Levi, & Juda ac Jerusalem ipsam Dei Ecclesiam accipere debemus, non ex Ebraeis tantum, sed ex aliis etiam gentibus congregatam, nec talem, qualis nunc est, ubi, si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosmet ipsos seducimus, & veritas in nobis non est; sed qualis tunc erit velut area per ventilationem, ita per Judicium purgat a novissimum, eis etiam igne mundatis, quibus mundatio alis necessaria est, ita ut nullus sit omnino, qui obferat Sacrificium pro suis peccatis. Omnes enim, qui sic (tortè legendum, hic) obferunt, profecto sunt in peccatis, pro quibus dimittendis obferunt, ut cum obtulerint, acceptumq; Deo fuerit, tunc dimittantur.* Quo torculari usus sit Bellarminus, ut ex his Augustini verbis Missæ Sacrificium, & quidem propitiatorium exprimeret se posse fuerit confusus, eam Doctori augusto adscribens Sententiam, quæ in mentem ei venit nunquam, proflus ignoro. Etsi enim Sacrificii pro peccatis fiat mentio, non ita tamen intelligendum venit, quasi novo, & quidem quotidiano vel quotidie & singulis ferè momentis, numero planè innumero in Ecclesiâ repetito opus esset ad expiandum peccata Sacrificio, quia unicum, id est, ipsummet Christum, Sacerdotem pariter & Sacrificium, V. Test. Sacrificiis à Deo mandatis successisse, in antecedente Testimonio & alibi hæctenus non semel testatus est Augustinus, ideò Sacrificium hoc pro peccatis hodiè adhuc & in hoc Seculo obferri Deo, eidemq; acceptum esse scribens, dum illud semel pro totius Mundi peccatis in Ara Crucis à Sùmo Sacerdote oblatum, per veram Fidem & grata commemoratione, in ipso Sacramenti Eucharistiæ usu, à devotis communicantibus DEO Patri obfertur quasi, ejusq; vis & efficacia ad confirmationem perceptæ remissionis peccatorum gratuita applicatur, Missæ Sacrificio planè hic inutili, & ne quid

quid gravius dicam, superfluo. *Tertium* de Eucharistiæ Sacramento, notum autem de Missæ Sacrificio agere præter Bellarmini confessionem manifestum ex verbis iterum est, quæ ibi leguntur sequentia: *Quid de ipso corpore & Sanguine Domini, unico pro salute nostra Sacrificio, quamvis ipse Dominus dicat, Nisi quis manducaverit Carnem meam, & biberit Sanguinem meum, non habebit in se Vitam? Nonne docet Apostolus, etiam hoc permissiosum male utentibus fieri? Ait enim, Quicumque manducaverit panem & biberit Calicem Domini indignè, reus erit corporis & Sanguinis Domini.* Pertinere hoc testimonium ad ea, qualia de Sensu capitis sexti in Evangelio Johannis fuere producta, contextus ostendit. Quamvis autem corpus & sanguinem Domini Augustinus dicat *unicum pro salute nostra Sacrificium*, non tamen id eo facit sensu, ac si corpus & sanguis Domini in Eucharistiæ Sacramento ad modum Sacrificii offeratur, sed quia id, quod cum Pane & Vino, vi Institutionis primæ, communicantibus ad edendum & bibendum præbetur, in Arâ Crucis *unicum pro salute nostra Sacrificium* Deo Patri fuit à Filio, Sacerdote summo & Mediatore unico oblatum, nisi quid edere & bibere pro actibus verè & propriè sacrificialibus habere velit, ipsosque etiam communicantes edendo & bibendo verè & propriè dicat sacrificare. *Quartum* nunc, quod super adhuc est, testimonium exinde est desumptum, unde supra etiam non multum dissimile habuimus. Laudavit ibi Doctor Augustus oraculum apocrypticum de clamore Martyrum sub Arâ Dei vindictam Sanguinis sui contra Persecutores postulantium, adplicans illud ad consuetudinem suo tempore receptam, quâ Martyrum corpora sub Altaribus fuerunt recondita. Inde notanter scripsit: *cap. 6. Rectè sub Altari justorum anime requiescant, quia super Altare Corpus Domini offertur; nec immeritò illis Iusti vindictam Sanguinis postulant, ubi etiam pro peccatoribus Christi Sanguis effunditur.* Verùm si antecedentia Augustini testimonia, quæ non parè hæcenus adducta fuere, attentè ponderemus, & cum hoc diligenter conferamus, sine multo labore docebimur, Sanctum Patrem per *oblationem corporis & effusionem Sanguinis Domini super Altare pro peccatoribus* non aliquem actum verè & propriè Sacrificialem, sed oblationem & effusionem distributam & activè communicativam intellexisse, quâ sub specie Panis consecrati corpus offertur, & sub specie Vini Sanguis Domini in ora fidelium effunditur, unde actum dicere Sacrificialem velle præter mentem Augustini esset.

Eodem planè modo peregrinam Ei adscribit mentem Bellarminus, ut demonstret, Missæ Sacrificium non solum esse propitiatorium, sed simul etiam *impetratorium*, omnis nimirum generis Beneficiorum, id quod partim ipsis Scripturæ, partim quoque Patrum, & inter eos Augustini testimoniis probare intendit. Scripturæ testimonia quod attinet, ex utroque Testamento illud obtinere se posse sperat. Ex Veteri quidem provocat ad hostias non unius generis & speciei, nominatim ad *votivas pro Beneficio aliquo impetrando*, addens: *Si verum est, quod præter Chrysostomum & Leonem Magnum scribit Augustinus, omnes veterum hostiarum differentias unâ Eucharistiæ oblatione contineri, necessum est, ut Eucharistia offerri etiam possit pro impetrandis ejusmodi Beneficiis.* Ex novo autem Testamento monet, Apostoli mandatum de faciendis in Ecclesiâ obsecrationibus, orationibus, postulationibus & gratiarum actionibus &c. Sanctos Patres, & inter eos Augustinum quoque, *de publicis precibus, quæ in Missa fiunt*, exposuisse, & voluisse, quod *Apostolus præceperit, ut Sacrificium offerretur etiam pro temporali Pace & tranquillitate Ecclesiæ.* E veterum Ecclesiæ Doctorum Scriptis ad illud præsertim Augustini ex laudatissimo opere de *Civitate Dei* testimonium remittit, quo Sacrificii Eucharistiæ *ad purgandam à Dæmonum vexatione domum* oblato mentio legitur. Ante quàm respondeatur, notandum venit, pauca vel planè nulla Bellarminum in secundo hoc libro de Missæ Sacrificio ex Augustini Scriptis habere testimonia, quorum non in primo etiam libro fecerit mentionem, & quibus non jam in examine eorum satis ex debito fuerit factum. Possent hinc omninò sine ulteriori responso prætermitti, laborque compendiosius contrahi, nisi fraus in eorum citatione ut plurimum impertinentissima amplius esset detegenda, & ne adversarii habeant, de quo conquerantur, vel potius triumphent, ingeminantes, responderi ad ea non potuisse. Et ut ad *primum* deveniamus, quo Bellarminus pro virtute Sacrificii Missarici *impetratoriæ* ex eo argumentatur, quia secundum Augustini & aliorum Ecclesiæ Doctorum Sententiam, *omnes veterum hostiarum differentie unâ Eucharistiæ oblatione contineantur*; si citatum Sancti Patris locum evolvamus, de quo supra etiam circa Examen Vaticanorum è Scriptis Prophetarum ad Augustini Sententiam ex occasione est dictum, hoc antecedens, quod augustissimo Doctore tam audacter adscribit Bellarminus,

minus, non inveniēmus, ad eō que consequens exindē deductum per se cadit. Idut pateat, non in turbido, ut Bellarminus solet, piscabimur, sed ipsa Augustini verba iteratō adscribemus: *Ecclesia, que ab Apostolorum temporibus, per Episcoporum successiones certissimas, usque ad nostra & deinceps tempora perseverat, immolat Deo in corpore Christi Sacrificium laudis, ex quo Deus Deorum locutus vocavit terram à Solis ortu usq; ad occasum.* Hac quippē est Israel secundū Spiritum, à quo distinguitur Israel ille secundū carnem, qui ser-viebat in umbris Sacrificiorum, quibus significatur singulare Sacrificium, quod nunc offert Israel secundū Spiritum. Tædet ferē sapius eadem repetere, & tamen subterfugere non licet. Agnoscit nimirū Sanctus Pater, & agnoscunt cum Eo Augustiniana Veritatis confessores, in uno Christi Sacrificio, quod in Cruce obtulit Deo Patri, & cujus gratam devoti communicantes in usu Sacramenti Eucharistiæ celebrant memoriā, Deo pro Redemptionis opere Sacrificium Laudis ex debito obferentes, impletum esse id omne, quod tot Sacrificiorum variis generis & speciei umbris in V. T. ex instituto Dei fuit præfiguratum. Et hoc dicit Augustinus hic loci, aliudq; nihil! Quid verò illud, quæso, ad Sacrificium Missæ, cujus ne umbra quidem in hoc testimonio adparet? Secundū quoq; & repetitā quidem vice est prolixius excussum, ubi de vocibus *Sacrificii, oblationis, Altarium* &c. ex Augustino egimus. Nunc id solū restat observandum, quamvis illa quatuor orationum genera vel species à Paulo memoratas ostendat Augustinus in celebratione Sacramentorum (ita enim de Eucharistiā ibi loquitur,) suo tempore frequentatas fuisse, de totā actione Sacra quoad omnes circumstantias tum usitatas locutus, nullam fieri tamen, ne verbo quidem, Missæ Sacrificii mentionem; estque illud merum Bellarminiani cerebri figmentum, Apostolum ibi ex Augustini Sententiā præcepisse, ut *Sacrificium obferatur etiam pro temporali Pace & tranquillitate Ecclesiæ*, cum Sanctus Doctor id tantū significet, inter cæteras preces, quæ ante, in & post Consecrationem, tam à Sacramenti administratoribus, quam à devotis fiebant communicantibus, hoc quoque Orationis genus vel speciem habuisse locum, quā Deus pro conservatione Ecclesiæ & Pace temporali etiam fuit invocatus. Quid verò hoc iterū ad Missæ Sacrificium? *Tertium* ex libro de Civitate Dei testimonium, quia in proximē sequenti de *Missis privatis* tractatione à Bellarmino iterum atq; iterum ad partes vocabitur, ac propriē etiam ad illud pertinet argumentum, eorsum quoq; reservabitur. In sequenti Controversiā, quā de *propria Sacrificii Missæ efficientiā* agitur, an nimirū habeat vim solū aut potissimum ex opere operantis, an verò etiam ex opere operato, & si ex opere etiam operato, an habeat vim hanc ad modum Sacramentorum? & an valor ejus sit finitus vel infinitus? dum Bellarminus sicut nullius antiqui Ecclesiæ Doctoris, ita etiam neq; Augustini autoritate potuit ad Sententiā, quam defendit, confirmationem uti, eomet ipso ostendit, fuisse hanc Quæstionem antiquis Ecclesiæ Doctoribus, ad eōq; etiam Augustino incognitam, id est, ut verbo dicam, esse eam omni ex parte novam, & quod ex collatione Doctorum recentium, qui de Scholā non Ecclesiā nomen habent, patet, pro & contra, ab his & illis, ultrò citròque agitatam & discussam, & hinc, quod inde non improbabiler pro eorum more sequi videtur, inter Quæstiones de Fide non recensendam; quā id autem cum consequentiā ad invalidandum ipsum Missæ Sacrificium, aliorum esto de eo iudicium.

CAPUT SEXTUM,

DE

Sacrificii Missæ usu pro viventibus.

BInā vice in hoc capite Augustini mentio occurrit. Semel, ubi in antecessum monet Bellarminus, pro iis, qui in Gehennā sunt certum esse, Sacrificium obferri non posse, neque id ullum aut hereticum, aut Catholicum negare, idque ideo, quia eorum & culpa & pena sunt irremissibiles, pro confirmatione addens, Augustinum ex professo docere, Sacrificium obferri non posse pro defunctis sine Baptismo parvulis, & dicere, *damnatis, etiamsi pro eis obferatur, nihil prodesse Sacrificium*, hanc cum notatione, se hanc Quæstionem pluribus tractasse, ubi de *Purgatorio Igne* est actum, responsione etiam ibi quærendā. Alterā autem vice Augustini meminit Bellarminus, de iis, qui extra Ecclesiam sunt agens, de quibus dubitari non posse censet, quin absolute liceat pro iis obferre Sacrificium. Quia verò aliquod Augustini testimonium videtur ob stare, ad illud respondere conatur, scribens: *Neque his repugnat, quod Augustinus ait: Quis obferat Sacrificium corporis Christi, nisi pro iis, qui sunt membra Christi? Nam, ut recte respondit ad hanc objectionem Thomas, intelligi debet de iis, qui sunt membra Christi actu vel potentia; tunc enim obferitur etiam pro membris Christi,*

Lib. I. de
orig. Ani-
mæ, c. 9.

sti. quando offertur pro aliquibus, ut fiant membra Christi. Adde, quod Augustinus eo in loco non loquitur, nisi de defunctis: & quia defuncti aut sunt membra Christi actu, aut nullo plane modo, ideo dicere potuit absolute, non posse offerri pro defunctis, nisi sint membra Christi. Antequam iterum, quam de hac Augustini Sententia quid statuendum sit, videamus, placet Vasquezium luper eâ, & Thomæ & Bellarmini glossas eludentem audire: *Sacrificium Missæ* in 3. part. Tom. III. Disp. 227. c. 3. §. 13.

pro Catechumenis vivis suapte natura & institutione offerri non posse, probatur Augustini testimonio, ubi, cum Vincentius Pelagianus, contra quem disputabat, dixisset, pro parvulis ante susceptum Baptisma ex hac vitâ decedentibus oblationes adfiduas & Sacrificia Sacerdotum esse offerenda, Augustinus ipse in hunc modum objicit: *Ecce aliud, unde nunquam est exiturus, nisi Eum dixisse peniteat. Quis enim offert corpus Christi, nisi pro eis, qui sunt membra Christi?* Explicans autem, quæ sunt membra Christi, subjungit: *Ex quo autem ab Illo dictum est, Nisi renatus fuerit ex aquâ & Spiritu Sancto non potest intrare in Regnum Dei: Et alio in loco, Qui perdidit animam suam propter me, inveniet eam; nemo fit membrum Christi, nisi aut Baptismate in Christo, aut morte pro Christo.* Sensit igitur Augustinus, pro non baptizato non posse offerri hoc Sacrificium, eò quod non sit membrum Christi per Baptismum. Quamvis igitur quis esset membrum Christi per Fidem & Charitatem, si tamen non esset per Baptismum, ex Augustini Sententiâ Sacrificium pro illo offerri non posset. Sanctus quidem Thomas ita intelligit hunc Augustini locum, ut hoc Sacrificium non offeratur, nisi pro his, qui actu sunt membra Christi, vel pro his, qui nondum sunt, ut fiant; intelligit autem de membris per Charitatem conjunctis, illius enim argumentum contendebat solum, pro iis, qui sunt in mortali peccato, Sacrificium hoc offerri non posse. Ita etiam Sotus. Verum hæc oppositio menti Augustini non quadrat, cum Ipse dixerit aperte, hominem per Baptismum aut Martyrium fieri membrum Christi, ut ita probet, pro non baptizatis hoc Sacrificium offerri non posse; nam de impedimento peccati mortalis, ut illius ratione pro aliquo hoc Sacrificium offerri nequeat, eo in loco disputat Augustinus, ut ex verbis patet citatis, neq; ad Illius institutum ullo id modo spectabat. Recentiores verò, qui oppositam sequuntur Sententiam, respondent, Augustinum ibi solum loqui, qui de oblatione hujus Sacrificii pro defunctis non baptizatis, pro quibus manifestum est offerri non posse, quia extra statum Salutis omnino sunt. Verum quamvis Augustinus contra illum contendat hæreticum, pro pueris non baptizatis hoc Sacrificium offerri non posse, tamen ut hoc probaret, non rectè adsumeret, illos esse extra statum Salutis, sic enim id adsumeret, de quo controversia cum illo erat hæretico; ille enim contendebat, pueros defunctos sine Baptismo, hujus Sacrificii virtute salvari posse. Ut autem hoc impugnet Augustinus, aliam adsumit propositionem, nempe, hoc Sacrificium offerri non posse, nisi pro iis, qui sunt membra Christi; membrum Christi autem fieri hominem per Baptismum. Neque verò Augustinus illo solum nono capite negavit, hoc Sacrificium pro parvulis non baptizatis, qui verè sunt extra statum Salutis, offerri posse; sed capite etiam undecimo addidit, pro adultis etiam non baptizatis non offerri posse. Atqui non omnes adulti non baptizati sunt extra statum Salutis. Nam qui cum desiderio Baptismi sunt mortui, in vera charitate mori potuerunt, & hujus indicia nobis maxima relinquere. Quocirca sicut pro Catechumenis viventibus, ita etiam pro his defunctis posset offerri, quod tamen Augustinus de adultis omnibus defunctis aperte negat. Hæc Vasquez, quæ tamen Cardinali de Lugo non ita fecerunt satis, ut non aliqua statuerit opponenda, ubi prius ea Augustini verba adduxit, quibus alteram Responsi partem contra Bellarminum & ad seclâs niti putavit nimirum, *quod salvâ Fide Catholica, & Ecclesiastica regula, nulla ratione concedatur, ut pro non baptizatis cujuslibet ætatis hominibus offeratur Sacrificium Corporis & Sanguinis Christi, tanquam per hujusmodi pietatem suorum, ad Regnum Cælorum, quo perveniant, adjuventur.* Respondet autem Lugo, Augustinum in utroque loco agere solum de effectu expiationis & purgationis à peccato ex opere operato & immediato, quem non possunt ab hoc Sacrificio participare, qui baptizati non sunt. Addit, Nam ille, contra quem Augustinus ibi agit, non negabat in parvulis peccatum originale, ut Pelagiani, ut constat ex fine capitis illius nonis sed dicebat, posse Sacrificiis ab eo purgari post mortem; contra quem rectè Augustinus docet, non posse ad eum illis prodesse effectum, cum non sint membra Christi per Baptismum. Et in eodem sensu eandem doctrinam extendit ibi & capite undecimo ad adultos non baptizatos, scilicet, ut à peccato purgentur & ingrediantur Regnum Cælorum, prout illa significant verba, tanquam per hujusmodi pietatem suorum ad regnum Cælorum, quo perveniant, adjuventur; quod verissimum est, nam effectus ille imme-

de Sacram
Euchar.
Disp. 19.
Sect. 10.
§. 182.

immediatus non provenit alicui absque Baptismo. De impetratione autem, quâ illis adhuc in vita existentibus aliquid possumus impetrare, nihil dixit Augustinus. Adde, hunc impetrationis effectum dari magis petenti, quam illi, cui postulamus; atque adeo Sacrificium tunc non tam obferri immediatè pro illo, quam pro ipso petente, cui immediatè & directè fructus impetrationis concedi debet. Nostri nunc officii & muneris non est, has inter Cadmæos fratres super Augustini Sententiâ lites, quibus Doctorem Sanctum in partes scindunt, componere. Sufficiat hæcenus demonstrâsse, Patri augustissimo ignotum fuisse ipsum Missæ Sacrificium, id quod hic etiam de effectu ejus verum esse debet, cum non-entis nullæ sint adfectiones. Quidquid verò in citatis Augustini verbis de oblatione Sacrificii corporis & Sanguinis Domini legitur, de oblatione precum & intercessionis intelligi debet, quam in usu Sacramenti Eucharistiæ olim fuisse usitatam, dictum est.

CAPVT SEPTIMVM,

De

Sacrificii Missæ usu pro defunctis in Purgatorio degentibus.

Multus hic in commendandâ Augustini autoritate est Bellarminus, nullibi non, ubi obferre se videtur occasio, ejus faciens mentionem. Ita usum testimonio ex secundo Maccabæorum libro, de Judâ Sacrificium pro peccatis mortuorum obferri jubente, ad Augustinum provocat, ex hoc loco *defunctis prodesse Sacrificia pro eis oblata* demonstrantem. Deinde thesion suam ex consuetudine Ecclesiæ universæ & Catholice probaturus Augustinum laudat docentem, *Ecclesiam universam in Sacrificio Missæ pro defunctis orare.* Addit, idem probari ex Augustini regulâ, quæ sit, *ut id certissimè credatur ex Apostolica traditione descendere, quod in omni servatur Ecclesiâ, nec in aliquo constitutum Concilio, sed servatum semper & retentum est.* Talem esse autem, inquit Bellarminus, hunc ritum, negari non potest; *nam in omni Ecclesiâ servari, supra jam ostendimus, in nullo autem Concilio esse institutum, sed semper fuisse servatum, patet ex antiquissimis eorum Patrum testimonis, qui omnia præcesserunt Concilia, ubi mentio fit Sacrificiorum pro defunctis.* Porro, ubi Bellarminus ex hæresi Aeriâna, videlicet, *non esse Sacrificium pro mortuis obferendum, in Ecclesiâ publicè damnata, argumentatus est, adferens, quod Ecclesiâ, quæ ad veteriorum quoque testimonio vera fuerit Ecclesiâ, hanc Aeriæ hæresin damnans, simul omnes Lutheranos damnaverit;* & Philippus Melancthon in augustanæ Confessionis Apologia scripsit, *Aerium non ob id ab Ecclesiâ fuisse damnatum;* Bellarminus, ut id probe, Augustinum adducit testem, in de hæresibus libro inter Aerii dogmata primo numerantem loco, *orare vel obferre pro mortuis oblationem non oportere.* In primis autem ubi ex antiquorum Ecclesiæ Patrum autoritate præscriptum Lemma demonstrare conatus est Bellarminus, ex omnibus Augustini Tomis, octavo tantum excepto, quod mirum, certa quædam citavit loca, in quibus Sacrificii Missæ pro defunctis in Purgatorio degentibus obferendi mentionem fieri, voluit Lectori persuasum; addens ex superabundanti testimonium Possidii, in Vita Augustini scribentis, *pro Ejus morte Sacrificium Deo fuisse oblatum.* Et quia non nescivit Bellarminus, quid ad hæc Augustini & aliorum Ecclesiæ Doctorum testimonium parte Evangelicorum soleat responderi, nimirum loqui Patres *non de Sacrificio Missæ sed de Sacrificio precum & Eleemosynarum;* ideò ad ea provocavit Augustini loca, quibus non tantum distinguit tria, quæ pro defunctis obferuntur, *Eleemosynas videlicet, preces & Sacrificia,* quæ omnia prodesse dicit; sed in specie etiam dicit obferri *pro mortuis Sacrificium pretii nostri, Sacrificium corporis & Sanguinis Domini, Sacrificium Mediatoris, Sacrificium Altaris.* Quia autem porro Chemnitius in Examine Antitridentino monuit, in celebratione Sacramenti Eucharistiæ consuetum fuisse quidem mortuos commemorari, sed non eum in finem, *ut oblatio Eucharistiæ esset propitiatio pro peccatis mortuorum, verum ut eo tempore adhiberetur confessio & testificatio illius Articulii, quo Ecclesiam credendo dicimus esse Communionem Sanctorum,* ut nimirum profiteamur, *ad Corpus Christi & Ecclesiæ tum viventes tum mortuos pertinere;* ideò Bellarminus de ulteriori responso sollicitus, merum hoc esse figmentum dicit, ipse fictor impudentissimus. Nam, inquit, præter alios Augustinus clarè dicit, *Sacrificium Eucharistiæ multum prodesse animabus defunctorum ad refrigerium,* nominatim utens voce Propitiationis, & semper, ubicumque de hac re agit, Sanctos, præcipuè Martyres, ab aliis fidelibus defunctis distinguens ac docens, *utrosque in Sacrificio Altaris commemorari, Sanctos quidem, ut illi pro nobis orent, alios autem, ut nos pro illis oremus.* At, ita infert Bellarminus, *sic commemoratio solum esset testificatio communionis & Societatis, eodem modo omnes commemorantur.*

lib. IV. de
Bapt. c. 24

cap. 53.

rentur. Sibona cum adversariæ partis venia liceret breviter amplecti, responso generali ad hæc omnia possemus esse contenti, suppeditando per ea, quæ antehac in discussione Quæstionis de Igne purgatorio circa Examen locorum & testimoniorum Augustini de oblationibus pro defunctis in Purgatorio, & paulò ante de voce Sacrificii, oblationis &c. ex mente & Sententia Augustini, Picherello & Cassandro consentientibus, fuere observata. Verùm ne generalitas hæc esse videatur effugium, omninò ad speciem nobis erit deveniendum, ac singula breviter loca penitus debebunt ponderari, eo ordine observato, qui Bellarmino placuit, ut juxta seriem Tomorum ea Examini subijciamus.

Et ex primo quidem Tomo siltit Bellarminus illud Augustini testimonium, quo, quid post Matris Monicæ mortem circa Ejus sepulturam vel à se, vel ab aliis sit factum, in libris Confessionum prolixè satis & pluribus cum circumstantiis memorat, interque plura hæc in specie habet: *Cum corpus est elatum, imus & redimus sine lacrymis. Nam ne- que in eis precibus, quas Tibi fudimus, cum obferretur pro eâ Sacrificium pretii nostri, jam juxta Sepulchrum posito cadavere, priusquam deponeretur, sicut fieri illic solet, nec in eis, inquam, precibus Ego flevi &c.* Et post aliqua: *Illæ, Monica nempe, imminente die Resolutionis suæ non cogitavit suum corpus sumtuosè contegi aut condiri aromatibus, aut electum contupivis monumentum, aut patrium curavit Sepulchrum; non ista mandavit nobis, sed tantummodo memoriam sui ad Altare tuum fieri desideravit, cui nullius diei prætermissione servietur, undè sciret Sanctam dispensari victimam &c.* Et notandum est, in Editione Parisina operum Augustini, qua utor, ad priorem locum in margine scribi, *Missæ pro defunctis*; ad posteriorem verò, *Oratio pro defunctis ad Altare*. Videnturque ad eam omninò pertinere, quæ Augustinus porrò in sequentibus adnectit, has ad Deum fundens preces: *Inspira Domine, Deus meus, inspira servis tuis, fratribus meis; filiis tuis, Dominis meis, quibus & voce & corde & literis servo, ut quotquot hæc legerint, meminerint ad Altare tuum Monica, famula tua, cum Patricio quondam Ejus conjuge, per quorum carnem introduxisti me in hanc vitam, quem ad modum, nescio; meminerint cum adfectu pio Parentum meorum in hac luce transitoria, & fratrum meorum sub Te Patre in Matre Catholica, & civium meorum in æternâ Jerusalem, cui suspirat peregrinatio populi tui ab exitu usque ad reditum, ut quod à me illa poposcit extremum, uberius Ei præstetur in multorum Orationibus, tam per confessiones, quam Orationes meas.* Sed & ea non sunt plane prætermittenda, quibus in paulò antecedentibus pro peccatis Monicæ Matris Deo supplex factus est Augustinus, ut potè quorum usus in responso citat: *Ego, Latus mea, & vita mea, Deus cordis mei, sepositis paulisper Ejus bonis actibus, pro quibus Tibi gaudens ago gratias, nunc pro peccatis meâ Matris deprecor Te; exaudi me per Medicinam vulnerum nostrorum, quæ pependit in ligno, & sedens ad dextram Tuam interpellat pro nobis. Scio misericorditer operatam, & ex corde dimisisse debita debitoribus suis; dimitte & Tu illi debita sua, si quæ etiam contraxit per tot Annos post Aquam Salutis. Dimitte, dimitte obsecro, Domine, ne intres cum eâ in iudicium. Superexultet Misericordia iudicium, quoniam Tu eloquia sunt vera, & promisisti Misericordiam misericordibus; quod ut essent, Tu dedisti eis, qui miseraberis, cui misertus eris, & Tuam præstabis Misericordiam, cui misericors fueris.* Addit autem Sanctus Pater multâ cum observatione: *Et credo, quod feceris, quod Te rogo; sed voluntaria oris mei adproba, Domine.* Mox sub initium hujus læ narrationis de ipsâ Matris morte hæc notatu dignissima scripsit: *Illæ nec misere moriebatur, nec omninò moriebatur; hoc & documentis morum Ejus, & Fide non fictâ, rationibusque certis tenebamus.* Hæc omnia ibi Augustinus, quæ si rectâ Judicii adhuc integri, & nullo occupati præjudicio, gnari insuper consuetudinum illo tempore in Ecclesiâ receptarum, lance ponderentur, adque Fidei orthodoxæ analogiam alibi ab augusto Patre explicatam redigantur, non ad eò difficulter ad Sensum orthodoxum perducere possunt, ut nihil Missæ Sacrificio conferre videantur. Illud autem ante omnia venit attendendum, Doctorem Sanctum de Matris suæ post obitum statu beato non dubitasse, sed omninò certum fuisse. Indicat id satis apertè, dum & Fidem Ejus non fictam commendat, & semetipsum credere scribit, quod Deus Matri peccata jam remisit ante, quam Ipse ad loco Matris à Deo roget, monitus à Matre. Patet inde, non exiltimasse Eum, Matris animam in Igne Purgatorio hæc, & pro liberatione ex eo opus eam habere Sacrificio Missæ, cum neque hujus, neque illius fiat mentio in his verbis, ad eòque Lemma Bellarmini præscriptum hæc autoritate niti non possit. Certè, preces Augustini privatae illud non juvant, neque etiam communes & publicæ, quas in publicâ funeris deductione ad locum sepulturæ inter celebrationis Eucharisticæ solemniam cum aliis ad Deum, Matris piè defunctæ memor devotus fudit. Sicut enim ad Martyrum & aliorum fidelium Sepelchra anti-

L. 9. c. 12.

& c. 13.

antiquos olim baptizasse, probabiliter ex quibusdam Antiquitatis piæ documentis non planè nullis videtur; ita si ex hoc & alijs Patrum & Scriptorum Ecclesiasticorum locis dicatur, ad eadem Sepulchra celebratum antehac fuisse Sacramentum Eucharistiæ, & qui præsertim funeribus suorum ex necessitudine partim, partim ex Christianâ, ut dicitur, charitate interfuerunt, suæ etiam mortalitatis non immemores, ex oblationibus voluntate defunctorum ad id destinatis, & à Sacerdote ad usum Eucharisticum consecratis, participes fuisse factos, memoriam defunctorum in precibus ad Deum celebrantes, quæ omnia superius ad oculum ex pluribus, Augustini etiam testimonijs, hic ut plurimum recurrentibus, fuere demonstrata; quid iterum quæro ad Missæ Sacrificium pro defunctis in Purgatorio, ubi Matrem non esse, Augustinus fuit omninò certus: Et quamvis dicatur, Sacrificium pro eâ fuisse oblatum, non tamen id debet intelligi, quasi pro Salute ejus fuerit oblatum, sed pro eâ, quia adhuc viva desideravit illud post mortem fieri loco & vice sui ab alijs, ut ex more illius Seculi, de quo itidem supra, nominis etiam sui aliqua accederet memoratio, Deoque agerentur gratiæ pro beato ex hac mortali vitâ discessu, omnibusque alijs per totum Vitæ cursum concessis gratiosè Beneficijs. Non verò fuisse illud Missæ Sacrificium, quod oblatum dicit Augustinus ad Sepulchrum Matris, sed Sacramentum Eucharistiæ, inde etiam patet, quia expressè meminit Altaris, unde *Sancta dispensatur victima*; per verbum *dispensatur* ipsam Sacramenti Eucharistiæ, id est, Corporis & Sanguinis Dominici, quæ Sacrificium rectè dicuntur, distributionem & activam communicationem significans. De cætero, quid de hoc more, qui Augustini tempore fuit usitatus, nimirum ad Sepulchra fidelium Eucharistiæ Sacramentum celebrandi, interque preces memoriam eorum commendandi, quin & alijs in precibus pro peccatorum remissione mortuis impetrandâ apud Deum intercedendi, sit statuentum, an cum Institutione Dominicâ conveniat, & num preces hæc sint in Sacris litteris præceptæ, imò, an ad utrumque hodiernum fideles Christiani ob Ecclesiæ satis antiquæ consuetudinem sint obligati, ac intermittentes pro superciliosis contemtoribus sint habendi, præter ea, quæ supra jam sunt adducta, uberius id deducere, præsentis Instituti ratio à nobis jam non desiderat. Sufficiat, illos etiam, qui hæc & talia Evangelicis objiciunt, in non paucis vestigia Antiquitatis Ecclesiasticæ quoad similes ceremonias relinquere, & quod caput rei est, ex præsentis testimonio nullum planè pro Missæ Sacrificio subsidium habere, id quod erat demonstrandum.

Epist. 64.
ad Aurel.

Ex secundo Augustini Tomo commendat Bellarminus Lectori pro Missæ Sacrificio in gratiam defunctorum celebrando Epistolam, quæ secundum Lemma Epistolæ præscriptum agit Sanctus Doctor de Convivijs solemnibus in honorem Martyrum multis cum contentionibus & dolis apud Afros tum fieri solitis, ostendens, quibus modis possit illis mederi, his post alia multa verbis: *Quoniam iste in Coemeterijs ebrietates & convivia luxuriosa non solum honores Martyrum à carnali & imperitâ plebe credi solent, sed etiam solaria mortuorum, mihi videtur, facilius dissuaderi illis posse istam sæditatem ac turpitudinem, quæ de Scripturis prohibeatur, & oblationes pro spiritibus dormientium, (ad marginem legitur, Sacrificia pro mortuis) quæ erè aliquid adjuvare credendum est, super ipsas memorias non sint sumptuosæ, atque omnibus contentibus sine typho & cum alacritate præbeantur, neque vendantur. Sed si quis pro religione aliquid pecuniæ voluerit obferre, in præsentis pauperibus erogetur; ita nec deferere videbuntur memorias suorum, quod potest gignere non levem cordis dolorem, & id celebrabitur in Ecclesiâ, quod pie honestèque celebratur.* Tuam iterum Fidem imploro, Lector Veritatis studiose, tuam in judicando dexteritatem, an ritè & consequenter Bellarminus ex hoc Augustini testimonio Missæ Sacrificium pro defunctis in Purgatorio degentibus probaverit, cujus lemmatis nulla planè in Textu Legitur mentio? Quid enim, quæro iterum iterumque, Convivijs ad Sepulchra demortuorum ex oblationibus, quas vel ipsi, dum adhuc in vivis erant, ad hunc destinabant finem, vel quæ ab Amicis in memoriam suorum conferebantur, & ab ijs, qui in funerum deductionibus ultimum charitatis documentum mortuis exhibuerunt, vel qui paupertatis respectu ex mortuorum præviâ voluntate invitati fuerunt, inter mutuos de mortui virtutibus; & in primis Beneficentiâ discursus, quin & accedentes ad Deum preces, & pro favore eis concessio gratiarum actiones, consumebantur; quid inquam adhuc semel, his oblationibus & inde Convivijs negotii vel commercii est, vel esse potest aut potuit cum Missæ Sacrificio pro defunctis in Purgatorio? Sit ita, crediderit Augustinus juxta genium Seculi, quo vivit, re non accuratori perpendens trutinâ, has pro animabus demortuorum oblationes Elemosynarias, & quæ exinde sequebantur, Precum, in quibus memoria defunctorum facta

facta est, *verè aliquid jurare mortuos; at quænam exinde consequentia ad Sacrificium Missæ, pro defunctis, & peccatorum ab eis perpetratorum expiatione celebrandum?*

Et hunc in modum explicari debet testimonium, quod Bellarminus ex *tertio* operum Augustini Tomo citavit, ad eandem videlicet sui temporis consuetudinem & receptam probabiliter opinionem respicientis, ac sequentem in modum scribentis: *Negandum non est, defunctorum animas pietate suorum viventium relevari cum pro illis Sacrificium Mediatoris offerretur, vel in Ecclesiâ sunt Eleemosyna. Sed eis hæc profunt, qui, cum viverent, ut hæc sibi postea prodesse possent, meruerunt. Est enim viventi quidam modus nec tam bonus, ut non requiratur ista post mortem, nec tam malus, ut ei non profint ista post mortem. Est verò talis in bono, ut ista non requiratur; & est rursus talis in malo, ut nec his valeat, cum hæc vita transierit, adjuvari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam relevari quispiam vel gravari. Nemo autem speret, se, quod hic neglexit, apud Deum, cum obierit, promereri. Non igitur ista, que pro defunctis commendandis frequentat Ecclesiâ, illi Apostolica sunt adversa Sententia, quâ dictum est: omnes ad stabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque secundum ea, quæ per corpus gessit, sive bonum, sive malum; quia etiam hoc meritum sibi quisque, cum in corpore viveret, comparavit, ut ei possent ista prodesse, non enim omnibus profunt. Et quare non omnibus profunt, nisi propter differentiam vitæ, quam quisque gessit in corpore? Cum ergo Sacrificia sive Altaris, sive quarumcumque Eleemosynarum pro defunctis omnibus baptizatis offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones, pro non valde malis propitiations, pro valde malis etsi nulla mortuorum adjumenta, qualescumque, vivorum consolationes sunt; quibus autem profunt, aut ad hoc profunt, ut sit plena remissio, aut certe tolerabilior fiat ipsa damnatio. Præter alia autem hoc imprimis venit notandum, ne Sanctus Pater sibi nec ipsi contradixisse vel scripsisse videatur, explicari hæc debere secundum ea, quæ in proximè & immediate antecedentibus quasi pro fundamento Sententiæ sequentis subtrahit: *Tempus quod inter hominis mortem & ultimam resurrectionem est interpositum, animas abditis continet receptaculis, sicut unquam, digna est vel requie vel erumna, pro eo, quod sortita est, in carne cum viveret. Ad cuius testimonii sensum ex Augustini mente intelligendum Bellarminus supra, ubi de Sanctorum beatitudine actuali egit, Augustinum cum aliis Ecclesiæ Doctoribus testem laudans, monuit, Eum aliquando quidem dubitasse, quamvis non de ipsa visione Dei & Beatitudine, sed de loco, ubi sint anime beatorum, & tamen post eam diligenter considerata adseruisse, abdita hæc receptacula non esse limbum in Inferno, sed Secretum Patris in Cælo, & animas beatorum videre Deum, sed non ita perfecte, ut post resurrectionem, propterea quod naturale desiderium recipiendi corpus non sinat animas toto conatu ferri in Deum; & hoc esse discrimen inter Angelos & homines, quod Angeli, cum nihil amplius expectent, totiferantur in Deum, anime Sanctorum partim ad Deum, partim ad corpus respiciant, de qua Bellarmini explicatione dicendi locus non est. Illud tamen exinde patet, augustum Doctorem hic loci, sicut & alibi pluries, non nisi duo animarum post mortem, ante etiam Judicii extremi diem, agnovisse receptacula, eo quem et ipso & Ignem Purgatorium, qui in culinis Missificum ardet, extinxisse, & Sacrificium Missæ pro defunctis in hoc Igne Purgatorio degentibus ante, quam esset institutum, tanquam rem minus necessariam & omnino inutilem abolevisse. Quod verò Sacrificium Mediatoris offerri scripsit pro illis, eum videlicet in finem, ut pietate suorum adhuc viventium releventur, ex antecedentibus testimoniis non ita obscurum esse potest, nimirum pro illis tantum valere, quantum vice illorum, id est, quia ipsi fideles post mortem in usu Sacramenti Eucharistiæ & oblatione Sacrificii in Cruce peracti memorativa Deo gratias agere non possunt, suamque erga pauperes Benevolentiam per Eleemosynas, quasi fructum Fidei demonstrare, fieri hoc ex voluntate eorum ab amicis & propinquis, hæc spe, Pietatem hanc Deo non fore ingratham, & si, in quorum gratiam hæc oblationes fiunt, ob infidelitatem sint damnati, respectu aliorum tamen non in extremo malitiæ gradu positi, cætenus fore utilem, ut tolerabilior fiat ipsa damnatio, sicut ipse Christus tolerabilius fore quibusdam præ aliis Judicium notanter significavit. Verba autem hæc Augustini, ut tolerabilior fiat ipsa damnatio, de iis, qui in igne Purgatorio sunt, intelligi debere, ut præter alios *Aegidius de Coninck*, inter Thomistas hodie non postremus, contra Juris Canonici Glossam statuit, contra mentem Augustini dicitur, quem nullum talem Purgatorium Ignem inter tempus mortis & resurrectionis medium docuisse, supra in loco fuit ex eo demonstratum. Adde, Sanctum Doctorem in hujus etiam testimonii textu insinuasse id, quod hic pertinere quam-maximè videtur, nimirum, *omne in hac vitâ comparari meritum, quo possit post hanc vitam relevari quispiam, vel***

Enchir. ad
Laurent.
cap 109.
& 110.

2. Cor. 5.

de Sacram
Quæst. 83,
Art. 1.
Dub. 9.
n. 147.

gravari, respectu videlicet aliorum, & gradibus damnationis ex proportionem observatis.

Idem fere dici debet de eo Augustini testimonio, quod ex quarto Eius Tomo Bellarminus Lectori commendat, librum de cura pro mortuis ita finientis: *Non existimamus, ad mortuos, pro quibus curam gerimus, per venire, nisi quod pro eis sive Altaris, sive orationum, sive Eleemosynarum Sacrificiis sollemniter supplicamus, quamvis non, pro quibus sunt, omnibus profint, sed iis tantum, quibus, dum vivunt, comparatur, ut profint.* Sed quia non discernimus, qui sint, oportet ea pro regeneratis omnibus facere, ut nullus eorum pratermittatur, ad quos hæc Beneficia possint & debeant per venire; melius enim supererunt ita eis, quibus nec obsunt, nec profunt, quam eis deerunt, quibus profunt. Diligentius tamen facit hæc quisque pro necessariis suis, quod pro illo fiat similiter à suis. Plura his similia ex eodem libro supra habuimus, ubi Doctoris Sancti testimonia, quæ Bellarminus ad Ignis Purgatorii demonstrationem commendavit, Examen sustinere, Lectore ex iis informato, nihil ea conferre ad hunc Ignem, ad eoque consequenter etiam nihil ad Sacrificium Missæ pro defunctis in Purgatorio, quidquid etiam dicat Sanctus Doctor de Sacrificio Altaris pro defunctis, etis in Purgatorio, quidquid etiam dicat Sanctus Doctor de Sacramento Eucharistiæ & oblationibus ad illud celebrandum factis, interque preces & gratiarum actiones, pro illis, id est, ut non semel hæctenus dictum, loco illorum consumendis, id quod Augustini tempore gratum Deo fore existimatum fuit, ut ulteriori observatione hic opus non esse videatur. Videamus ergo, quid ex quinto operum Eius Tomo producat Bellarminus, & an inde aliquid ad hoc Missæ Sacrificium pro defunctis in Purgatorio demonstrandum liceat dicere. Ita autem juxta Bellarmini citationem ibi scripsit Pater Augustus: *Piorum animæ mortuorum non separantur ab Ecclesiâ, que*

De Civit. Dei, L. 20. cap. 9.

*nunc etiam est Christi regnum, alioqui nec ad Altare Dei fieret eorum memoria in communione (aliâs, communicatione) Corporis Christi, nec aliquid prodesset, ad Eius Baptismum in periculis currere, ne sine illo finiatur hæc vita, nec ad reconciliationem, si forte per Penitentiam malamque Conscientiam quisque (rectius, aliquis) ab eodem corpore separatus est. Cur enim sunt ista, nisi quia fideles etiam defuncti membra Eius sunt? Verum nihil in hoc testimonio præter memoriam in communione Eucharistica ad Altare indicatur, quam tempore Augustini usitatam fuisse non semel hæctenus est concessum, in dè tamen sequi, Sacrificium Missæ pro defunctis in Purgatorio propitiatorium ab Augustino creditum fuisse, omnino negatur. Hujus etiam solius facit mentionem locus, quem ex sexto Augustini Tomo citat Bellarminus, sequentia Lectori exhibens: *Perhibet præclarissimum testimonium**

de S. Virg. c. 45.

Ecclesiastica auctoritas, in qua fidelibus notum est, quo loco Martyres, & quo defuncti Sanctimonialiales ad Altaris Sacramenta recitentur. Atqui ex hypothese Bellarminiana neque Martyres, neque etiam Sanctimonialiales, ipso nomine singulare præferente Sanctitatem, in Purgatorio locum habebunt, & hinc neque Sacrificio Missæ propitiatorio ipsis erit opus. Ut taceam, Augustinum notanter in hujus consuetudinis descriptione non ad Scripturam, sed ad Ecclesiasticam modò auctoritatem provocare, non id facturum, si ex Institutione Dominica mos hic suum duxisset ortum, sicut omnino debuit. De loco, quem ex septimo Patris Sancti Tomo huic rei interverire putavit Bellarminus, ad caput proxime antecedens ex Vasquezio & Lugone est actum, nec quid amplius ad ejus illustrationem requiritur. Ex octavo Tomo quia nullum habuit Bellarminus subsidium, nobis etiâ concessit ex eo ferias. Ex nono ad sequentia digitum intendit: *At Petrus, Christus pro nobis*

Tract. 84. in Joh.

est passus, relinquens nobis exemplum, ut sequamur Eius vestigia. Hoc beati Martyres ardens dilectione fecerunt, quorum si non in aniter memorias celebramus, atque in Convivio, quo & ipsi sunt saturati, ad mensam Domini accedimus, oportet, ut quem admodum ipsi, & nos ita præparemus: Ideo qui ad ipsam Mensam non sic eos commemoramus, quem admodum alios, qui in Pace requiescunt, etiam pro eis oremus; sed magis, ut orent ipsi pro nobis, ut Eorum vestigiis adhæreamus, quæ impleverunt ipsi charitatem, quæ Dominus Dixit esse non posse majorem, alia enim suis fratribus exhibuerunt, qualia de Domini Mensâ pariter acceperunt. Iterum commemorationis solùm meminit Augustus Doctor, & Martyres & alios fideles respicientis, hæc quamvis cum differentia, ut per hanc commemorationem ex una parte desideraverint fideles Martyrum intercessionem, quas in genere supra ex Augustino concessimus; ex altera autem parte pro cæteris fidelibus jam demortuis, & ut scribit Augustinus, in Pace quiescentibus oraverint, non tamen dubitantes de eorum Beatitudine, ut paulò ante Sanctum Patrem pro Matre orantem vidimus. Et hinc nihil iterum ad Missæ Sacrificium pro defunctis in Purgatorio degentibus ex hoc testimonio esse potest subsidium, in quo præter Martyres non nisi de iis agitur, qui in Pace quiescunt, quod de iis, qui in Purgatorio degunt, dici omnino non potest.

Duo

Duo nunc super adhuc loca sunt, quæ ex *decimo & ultimo* operum augustissimi Doctoris Tomo observari voluit Bellarminus: Et prior quidem proximè antecedenti omnino est parallelus, qui sic habet: *Habet Ecclesiastica Disciplina, quod fideles noverunt, cum Martyres eo recitantur loco ad Altare Dei, ubi non pro ipsis oratur, pro cæteris autem defunctis commemoratis oratur. Injuria est enim pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari. Nihil addo ad hunc locum, quia iis, quæ jam observata sunt, nihil amplius potest addi. Adscribo saltem locum ex ultimo Augustini Tomo posteriorem, & omnino postremum, ad quem Bellarminus nos remissit, sequentia exhibentem: Orationibus Sanctæ Ecclesiæ, & Sacrificio salutari, & Eleemosynis, quæ pro mortuorum spiritibus erogantur, non est dubitandum, eos adjuvari, ut cum eis à Domino misericordius agatur, quam peccata eorum meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum universa observat Ecclesia, ut pro eis, qui in corporis & Sanguinis Christi communiione sunt defuncti, cum ad ipsum loco suo Sacrificium commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Cum verò eorum commendandorum causâ Misericordia operatur, quis dubitet eis suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Non omnino ambigendum est, ista defunctis prodesse, sed talibus, qui ita vixerint ante Mortem, ut possint eis hæc utilia esse post mortem. Nam qui sine Fide, quæ per dilectionem operatur, ejusque Sacramentis de corporibus exierunt, frustra illis à suis hujusmodi Pietatis impenduntur officia, cujus, dum hic essent, pignore caruerunt, vel non suscipientes, vel in vacuum suscipientes Dei gratiam, & sibi non Misericordiam thesaurizantes, sed Iræ. Non ergo mortuis nova comparantur merita, cum pro eis boni aliquid impendunt sui, sed eorum præcedentibus ista redduntur consequentia; non enim dictum est, nisi cum hic viverent, ut eos hæc aliquid adjuvarent, cum hic vivere destitissent. Et idè istam finiens quisque vitam, nisi quod meruit in ipsâ, non poterit habere post ipsam. Bene est, quod & hic Augustinus agnoscit, Ecclesiam hunc morem pro defunctis orandi & offerendi non è Scripturâ & Institutione Dominicâ, sed traditione Patrum accepisse, falsus ingenuè, esse rem inventionis humanæ, adeoque non omnimodè obligabilem. Cætera, quæ observationem mereri videntur, cum in antecedentibus jam fuerint notata, ubiorem non exposcunt enucleationem. Formulam loquendi enim, pro illis, Augustinus ipse satis clarè hic explicat, intelligi eam debere de operibus Misericordiæ, quæ eorum commendandorum causa ab aliis celebrantur, vel potius exhibentur, & juxta phrasin huc quam maxime pertinentem offeruntur, ut nihil iterum exinde ad Missæ Sacrificium pro defunctis in Purgatorio propriè propitiatorium habeat respectum, ut quidem Bellarmino est visum, qui in aliis etiam, quæ in hæc demonstratione ex Augustino hinc inde laudavit & suis argumentationibus interspersit, operam lusit, nihilque omnino ad rem protulit. De auctoritate utriusque libri Maccabæorum, undè Augustinum probare, *defunctis Sacrificia pro eis oblata prodesse*, scribit Bellarminus, mox ab initio hujus operis ex Augustino fuit actum. Quæ de consuetudine Ecclesiasticâ ex eodem habet, proximè acceperunt responsum. Equidem scripsit contra Donatistas expressè Sanctus Pater, *quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolicâ traditum rectissime credi*; & quia in ultimo, quod habuimus, testimonio, universam tenere Ecclesiam adseruit, *pro defunctis ut illius preces ad Deum in communiione corporis & Sanguinis Domini ad Altare fieri*, hinc Bellarmino videtur esse manifestum, hunc orandi pro defunctis ritum ad auctoritatem Apostolicam referri debere, ut potè omnibus Conciliis anteriorem. Sed, quid in genere ad hanc Augustini Regulam observare sit necessum, supra in tractatione Quæstionis de Traditionibus indicatum est. Hic præter id, quod sæpe hæcenus fuit inculcatum, à precibus pro defunctis olim in Ecclesia non unâ de causâ receptis nullam omnino esse consequentiam, videlicet legitimam, ad Ignem Purgatorium exsufflandum, & hinc etiam multò minus ad Altare pro Sacrificio Missæ defunctis in eo degentibus propitiatorium extruendum; id saltem notetur, ipsummet Augustinum hujus Regulæ, ut Bellarminus vult, auctorem, ejus auctoritate, & ipso quidem in loco, ubi eam tradit, contra Donatistas in Controversiâ, quam habuit cum illis, de Baptismi Infantum valore, non usum esse, sed ad Sacras utriusque Testamenti literas provocasse, hoc ipso testatum, majoris omnino esse ponderis argumenta, quæ exinde, quam quæ ex auctoritate solum Ecclesiasticâ deducuntur, id quod alibi etiam non semel monuit & suo insuper exemplo docuit augustus Doctor, cujus si hodiernum vestigiis inhærent, qui non nisi Antiquitatem Ecclesiasticam crepant, melius omnino facerent & consulius, faciliiori studio, quam per tot Seculorum ambages non raro suspectas, Veritatem indagaturi & per Dei gratiam inventuri. Quod autem Augustinus inter*

dogmata *Aerii*, tanquam hæretici reposuit, *orare vel obferre pro mortuis non oportere*, hoc dogma in *Aerio* ab Ecclesiâ fuisse damnatum scribit *Bellarminus*, de eo aliquid dicendum restat, ut & hic *Bellarmini* argumentum ad probandum *Missæ Sacrificium* pro defunctis in Purgatorio inconsequens esse ostendatur. Retulit quidem *Augustinus* hoc inter dogmata *Aerii*, *orare vel obferre pro mortuis non oportere*, sed non tanquam propriè hæreticum, multò minus dicit, Eum idè ab Ecclesiâ tanquam hæreticum fuisse damnatum, quod tamen *Bellarminus* audaçter contra *Philippum Melanchthonem* pronuntiat. Sed etiam si, quod tamen nullibi factum legitur, *Aerius* ab aliquo generali Concilio ob hoc Dogma tanquam hæreticus fuisset damnatus, ac publico contra Eum canone decretum, *orare vel obferre pro mortuis oportere*, hasque orationes & oblationes pro mortuis utiles esse, nihil tamen exindè per consequentiam legitimam deduci ad probandum *Missæ Sacrificium* pro defunctis in Purgatorio posset. De cætero, non omnia, quæ vel *Augustinus*, vel *Epiphanius*, aliique de dogmatibus hæreticorum scripserunt, pro hæreticis dogmatibus & doctrinis haberi debere, aliàs ex occasione monetur; & quod *Augustinus* hic nominatim memorat de *Aerio*, verbo *feritur* indicat, sine dubio relationem *Epiphani* de eo respiciens, quem se in plerisque secutù fassus est, qui etiã dū in præfatione operis ad *Eccles. Carthaginensis* Diaconum sibi familiarem & antehac Collegam, *Quod vult Deum*, monuit, *Epiphani*um in suis libris de hæresibus *historiã narratione commemorasse omnia, nullã disputatione adversus falsitatem pro Veritate decertantem, brevesque eos esse libellos, & si in unum redigantur, nec suis, nec aliorum quibusdam libris longitudine comparandum*, ostendit, *Lamberto Danæo* in Notis id observante, vel non habuisse tunc in manibus *Augustinum* illud magnum *Epiphani* volumen, quod *Panarium* inscripsit, in quo omnes prolixè hæreses, de quibus agit, refutate est conatus, vel nondum illud *Epiphani* opus ex Græco in Latinum Sermonem fuisse conversum, sed illa tantum *Paratitla* & capita hæreses nota, & Latinã Linguã tum donata, quæ cujusque libri Tomo & Sectioni solent præfigi, id quod incidenter hic notandum duxi, ut, undè *Augustinus* dogmata hæreticorum desumeret, quantumque huic recensione sit tribuendum, Lectori non ita accuratè in his versato possit constare. In reliquis, quæ porrò *Bellarminus* ex *Angustino* adjecit, discutiendis opèta non prolixa requiruntur. *Possidonius*, vel ut aliàs & aliis dicitur, *Possidonius* in vitã *Augustini* non scripsit, pro morte *Ejus*, ut *Bellarminus* habet, sed pro *Ejus commendandã corporis depositione* Sacrificium Deo oblatum fuisse, quod intellectum ad *Augustiniani* temporis morem, de quo ipsum paulò ante in descriptione functis *Monicæ* matris testem habuimus, nihil omninò ad Sacrificium *Missæ* pro mortuis in Purgatorio degentibus facit, nisi *Augustinum* Ignis purgatorii flammis velimus adjudicare, quem tamen ultimis ante Mortem diebus singularis Pœnitentiæ exemplum præbuisse, idem *Possidonius* testis est. Responsum *Chemnitii* de confirmatione Articuli ex Symbolo, quo Ecclesiam credendo dicimus esse *Communione Sanctorum*, *Bellarminus* non infringit vel annihilat, distinguendo inter commemoratiõnem Martyrum & cæterorum fidelium. Quasi verò sola commemoratiõ Martyrum & non cæterorum quoque fidelium ad communionem Sanctorum ex mente antiquorum pertinuisset?

conf. Raimond. dell. Apocr. Tom. II. pag. 520.

Vid. Dal. de usu Patrum, pag. 240.

Conf. Pischer. o. Pufc. pag. 149. & seqq.

CAPVT OCTAVVM,

De Sacrificio Missæ pro Sanctis.

EX hujus capitis, & eorum, quæ in eo ex *Augustini* Scriptis à *Bellarmino* collecta leguntur, Examine patebit, eam respondendi methodum, quã hæctenus plerique ex *Augustino* pro Sacrificio *Missæ* mortuis in Purgatorio degentibus propitiatori testimonii satis est factum, à quocunque etiam *Bellarmini* defensore rejici non posse, utpote ab ipsomet *Bellarmino* adhibitam. Ut enim nunc demonstrat, Sacrificium *Missæ* rectè etiam celebrari pro Sanctis, similem ferè in modum *Augustini* testimonia tractat, quamvis non eundem in finem, ad eòque nec eodem cum effectu, quia nec eadem bonitate causæ. Tripliciter autem Lemma præscriptum explicat, primò, Ecclesiæ Sententiam indicare, deindè eam per certas Propositiones quasdam demonstrare, & demum à *Chemnitii* objectionibus eam vindicare conatus. Quoad primum, præter id, quod agnoscere cogitur, *Sacrificia non Prodesse Sanctis ad culpæ vel pœnæ remissionem, nec ad Gratiæ vel Gloriæ essentialis augmentum*, de quo eo nullam cum hæreticis esse dicit contentionem; illud quasi controversum ex *Augustino* ostendere satagit, *Sacrificium*, videlicet *Missæ*, de cujus effectu quæstio est, non obferri quidem Sanctis, & proindè neque Templis, neque Altariis erigi, licet in memoriam eorum omnia hæc fieri possint, provocans præter Synodi Tridentinæ ad *Augustini* in primis auctoritatem, expressè quoque ad priorem Sententiæ

tentia partem ex mente sui temporis fidelium & nomine eorum scribentis: *Nos Mar-*
tyribus non constituimus Tempia, Sacerdotia, Sacra & Sacrificia. Et quia Chemnitius occa-
 sione horum verborum in Examine Anti-Tridentino subsumsit: *Atqui hoc in Papatu &*
factum est, & adhuc defenditur; impudens illud mendacium esse dixit Bellarminus, ad-
 dens, Chemnitium eodem modo in Augustinum mentiri ac dicere potuisse: *Atqui*
hoc tempore Augustini fiebat, & ab ipso defendebatur. Nam in quo sensu negat Augustinus,
 Altaria, Tempia &c. Sanctis constitui, & nos pariter negamus, *inquit Bellarminus;* & ta-
 men in alio sensu cum eodem Augustino Tempia, Altaria &c. Sanctis adtribuimus. Ne-
 gat Augustinus, *ita porro Bellarminus,* & nos cum illo Sacrificia offerri Sanctis, ac proin-
 de Tempia & Altaria erigi, ut in iis sacrificetur Sanctis; ac concedit, & nos cum eo pa-
 riter concedimus, Sacrificia offerri, & proinde Tempia & Altaria erigi in memoriam
 Sanctorum, unde etiam Tempia & Altaria, in quibus soli Deo sacrificatur, passim ab Au-
 gustino vocantur *Memoria Sanctorum.* Et postquam ea in hanc rem ex Augustino lau-
 davit testimonia, quæ supra jam non semel ex citato opere de *Civitate Dei*, exque libris
 contra Faustum Manichæum habuimus, & in sequentibus iteratò occurrunt, ita pergit
 Bellarminus: *Tempia dedicari Sanctis eo in sensu, quem diximus, patet ex eodem Augusti-*
no, de iis inter alia sic loquente: Testantur hoc Martyrum loca & Apostolorum Basilica.
 Quoad secundum ita primam format Propositionem: *Non repugnat Institutioni Cæne*
Domini, ut in ea nominentur & honorentur sancti. Eam inde etiam probari posse existi-
 mat, quia Augustinus frequenter in scriptis suis dicit, *Sanctos nominari in Sacrificio.* Ad-
 dit, probari eam quoque ex utilitate hujus Instituti. Prodest enim primo ad protestandam
 Communionem Sanctorum. Nam Sacrificium Corporis Christi veri nomine totius
 corporis mystici obtetur & offerri debet. Proinde sicut viventes nominantur Pontifi-
 ces, Reges & alii, ita etiam mortui debent nominari, sive in Purgatorio sint, sive in Cælo;
 omnes enim ad idem corpus pertinent, *Accedit, quod, ut Augustinus scribit, in Sacrifi-*
cio Altaris significatur Sacrificium generale, quo universum corpus Christi mysticum, id est,
tota Civitas redempta Deo offertur per Christum Sacerdotem Magnum; & quia ad compa-
 gem hujus corporis pertinent etiam Sancti qui sunt in Cælo, ided illi etiam suo ordi-
 ne in Sacrificio Altaris sunt nominandi. *Alia deinde utilitas est excitatio sanctæ æmula-*
tionis, quam Augustinus attingit, rationem reddens, cur in memoriam & apud memo-
rias Sanctorum dicantur sacra, ut eâ celebritate & Deo vero de illorum victoriis agamus gra-
tias, & nos ad imitationem talium coronarum atque Palmarum eodem in auxilium invocato,
ex eorum memorie renovatione adhortemur. Secunda Propositio hæc est: *Non repugnat*
Institutioni Cæne Domini, ut in ea invocentur Sancti eo modo, quo ab Ecclesiâ Catholica invo-
cari solent. Hanc Propositionem ubi tribus explicavit modis, post aliorum Patrum hoc
 etiam Augustini testimonio confirmare tentavit: *Ideo ad ipsam Mensam non sic Martyres*
commemoramus, quemadmodum alios, qui in Pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed ma-
gis, ut orent ipsi pro nobis. Et postquam ratione etiam probare hanc Propositionem est co-
 natus, tanquam omninò certum præsupponens, de quo etiam adversarii non multum
 contendant, *Sanctos in Cælo pro nobis orare, ad demonstrationem hujus antecedentis duo*
Augustini testimonia laudavit, quorum uno Martyrum orationibus propitiari Deum po-
puli sui peccatis, altero autem Sanctorum meritis relevari nos posse apud Deum, quando mala
merita nostra nos gravant, scripsit. Quoad tertium, duas Chemnitii ex Augustino objecti-
 ones proponit, ad quas respondere laborat Bellarminus. In priori id Augustini testimo-
 nium attenditur, quo in administratione Cæne Dominica Sanctos à Sacerdote nomi-
 nari quidem, *nullo autem modo invocari scripsit.* In posteriori scripsisse Chemnitium per-
 hibet Bellarminus, *Augustini tempore ortas esse opiniones peregrinas & vitiosas de singulari-*
bus Martyrum intercessionibus, meritis & operationibus pro suis cultoribus, quas etsi Augusti-
nus tanquam nec veteres nec certas reliquerit in medio, paulatim eis tamen aliquid tribuere
cæperit, Hieronymo, Basilio, Nazianzeno in hæc Quæstione audacioribus; & sic postre-
mis temporibus fabricatum esse Fidei articulum de patrocinis & meritis Sanctorum, & quod
horribiliter est, ipsam Cæne Domini actionem eò detorqueri coeptam. Utrobique frau-
 dulenter & mendaciter egisse Chemnitium conqueritur Bellarminus. Ad priorem
 in specie objectionem dicit, *si Chemnitius Augustini verba citasset, fraudem suam omnibus*
patfecisset. Hanc ut faciat manifestam, sequentia ex eo adscribit: *Vni Deo & Martyrum*
& nostro Sacrificium immolamus, ad quod Sacrificium sicut homines DEI, qui
Mundus in Ejus confessione vicerunt, suo ordine & loco nominantur, non tamen à Sacerdote,
qui sacrificat, invocantur; Deo quippe, non ipsis sacrificat, quamvis in memoriam sacrificet illo-
rum,

Lib. 8. de
Civ. Dei,
cap. 27.Lib. 1. de
Civ. Dei,
cap. 1.Lib. 10. de
Civ. Dei,
cap. 6.Lib. 8. de
Civ. Dei,
cap. 27.Tract. 84.
in Joh.Quæst.
108. &
149. in
Exod.lib. 22. de
Civ. Dei,
cap. 10.

ad mentem Sancti Patris, in administratione Cœnæ Dominicæ Sanctos à Sacerdote nominari quidem, *nullo autem modo invocari*, id de tempore, quo Doctor Augustus vixit, intelligens. Bellarminus fraudulenter *Chemnitium* egisse arguit, id ipsi Augustini verbis ostendere conatus, ex quibus tria contra Chemnitium dicere laboravit. *Primum est*, Augustinum non dicere, in administratione Cœnæ Dominicæ, *sed in Sacrificio*, quod *immolatur, Sacerdotem Deo sacrificare Sacrificium*, non Cœnam administrare. At non semel hæcenus est ostentum, *Picherello* Sorbonistâ consentiente, vocabula Sacrificii, Sacerdotis, Immolationis, quibus cum aliis usus est tuo tempore Augustinus, non Missæ Sacrificium, quod dicitur propitiatorium, sed ipsam Cœnæ Dominicæ administrationem, tanquam actionem Sacrificii in cruce peracti memorativam, exhibere, pluribus testimoniis ex Augustino eam in rem adductis. *Secundum*, aperitissimè Augustinum dicere, *Sacrificium fieri in memoriam sanctorum*, &c. At quam Chemnitio fraudem adscripsit Bellarminus, Ipse hic satis impudenter commisit, cum id, quod Augustinus scripsit fieri *in memoria sanctorum*, loci circumstantias innuens, Altare nimirum, super quo sacrificabatur, (ut cum eo loquamur,) mutavit *in memoriam sanctorum*, quasi Augustinum finalem sacrificandi respectum voluerit indigitare, contra mentem Eius, qui in proximè antecedentibus expressam hujus rei fecit mentionem, scribens: *Nos Martyribus nostris non Templâ, sicut Diis, sed Memoriam, sicut hominibus mortuis, quorum spiritus apud Deum vivunt, fabricamus*. Cur autem ad imitationem Seculi illius, quo vixit Augustinus, hodiè Evangelici in usu Sacramenti Eucharistiæ non faciant mentionem Sanctorum Martyrum, causa superius est indicata. Rectè de cætero & per omnia Chemnitius scripsit, Christum non dixisse, *Hoc facite in sanctorum commemorationem*. *Tertium*, quo aliquem verbis Augustini vult inducere colorem Bellarminus, ut id de Sanctorum Invocatione in Sacrificio Missæ videatur docuisse, quod nunquam Ei venit in mentem, eo etiam abusus testimonio, quod capite antecedenti est excussum, ostendit causæ malitiam, nemini judicare docto non obviam. In *posteriori* objectione Chemnitium sibimetipsi non scripsisse contraria, multò minus manifestum, quod Bellarminus per injuriam Ei objicit, commississe *mendacium & imposturam*, ipsa Eius verba, ut ut aliquantò prolixiora, in Veritatis gratiam nihilominus adscribenda, docebunt. Ita autem Examinator Anti-Tridentinus: *Non nego, progressu temporis, Augustini præsertim etate, peregrinas & vitiosas opiniones cepisse memoriam Martyrum ad fingi. Quia enim ad memoriam Martyrum miracula quædam edebantur, quæ sine dubio ipse Deus edebat, non alio certè consilio, quam ad se pulchrum Elise, ut scilicet testaretur, Doctrinam illam, in cujus confessione Martyres vitam profudissent, veram esse & Divinam, ut q. Miraculis illis homines ad amplectendam & confitentem Doctrinam illam invitarentur & confirmarentur; homines hoc non considerantes ceperunt de singularibus Martyrum intercessionibus pro suis cultoribus, de meritis & operationibus eorum disputare, ut quidam epulas ad monumenta Martyrum deferebant, & credebant, eas ibi sanctificari per merita Martyrum. Sed hoc Augustinus dicit à melioribus Christianis non fieri, & in infirmioribus tolerari. Cæptum verò etiam fuit Augustini tempore disputari de orationibus, meritis, operationibus & adjumentis Martyrum mortuorum propter miracula, quæ fiebant ad memoriam Martyrum. Sed illa tunc in medio fuerunt relicta, tanquam opinio nec vetus, nec certa. Unde Augustinus inquit: Faciunt hæc Martyres, vel potius ipse Deus, vel orantibus vel cooperantibus illis, ut Fides confirmetur, quæ eos, non Deos esse nostros, sed unum habere Deum credamus nobiscum. Et iterum: Sive Deus ipse per seipsum hæc operetur, sive per suos Ministros, sive quædam faciat etiam per spiritus Martyrum, sive omnia per Angelos operetur, ut, quæ per Martyres fieri dicuntur, eis orantibus tantum & impetrantibus, non etiam operantibus fiant, sive alia fiant istis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendî à mortalibus possunt, &c. Idem alibi: An Martyres ipsi sint præsentibus, quando ad memoriam ipsorum fiunt miracula, an verò Deus per ministeria Angelorum opituletur, & Martyres generaliter orantes audiat, res hæc altior est, quàm ut à me possit attingi, & abstrusior, quàm ut à me valeat perferuari. Ita Origenes: An Sancti, qui cum Christo sunt, aliquid pro nobis agant & laborent ad similitudinem Angelorum, qui Salutis nostræ ministeria procurant; habeatur hoc quoq; inter occulta DEI nec committenda chartulæ Mystera. Ita primum sine adseverationibus disputari ceperunt illa opiniones. Hieronymus verò in contentione adversus Vigilantium audacius aliquid de hac Quæstione, sed sine veris Scripturæ & Antiquitatis (ante te) testimoniis adseveravit. Basilus autem & Nazianzenus declamatoris suis apostrophis non exigam fecerunt inclinationem. Augustinus etiam opinionibus illis, licet*

lib. 22. de Civ. DEI, cap. 13.

II. Reg. 13

lib. 8. de Civ. DEI, cap. 27.

I. 22. c. 10.

ib. cap. 19.

de cura pro mort. cap. 16.

in cap. II. Epist. ad Rom.

eas in dubio relinqueret, aliquid tamen tribuere cepit: Hinc dicit, Martyres talia posse à Domino impetrare, & pro patientiâ etiam habere potentiam. Et alibi: Populus Christianus memorias Martyrum religiosâ solemnitate concelebrat ad excitandam imitationem, & ut meritis Eorum conlocietur, atque orationibus adjuvetur. Quod de imitatione dicit, illud ex sententiâ veterum dicit. Alterum de consociatione meritorum, non est illud, quod Pontificii tradunt, Sanctorum merita aliis adplicari; sed merita Patres vocant ipsa bona opera & virtutes sanctorum, quibus præmia reddit Deus: Ut igitur in similibus virtutibus & in Virtutum coronis socii Sanctorum efficiamur, ad hoc dicit prodesse celebrationem certaminum & victoriarum, sed invocato in auxilium & adjuvante DEO, qui ipsos fecit Martyres, ut sunt Augustini verba. Et qualem intelligat consociationem, inde colligi potest, quod alibi dicit, Deum martyres Angelis honore cœlesti sociasse; sicut hoc etiam loco, nos Martyrum meritis, hoc est, Virtutibus esse consociandos. Postremum verò apud Augustinum de adjumento orationum ex illâ ortum est opinione, quam Augustinus reliquit in dubio, sicut jam dictum est. Postremis autem temporibus fabricatus est in dâ Fidei articulus de patrociniis, meritis, intercessionibus, auxiliis, adjumentis & beneficiis Sanctorum, de quo si quis vel parum ambigat saltem, statim anathemati subicitur, & quidem, quod horrendum est, ipsa actio Cœnæ Dominicæ eò detorquetur. sed ex Scripturâ ostenditur non potest, Cœnam Dominicam in hunc usum à Christo esse institutum; Imò profanatio est, cum institutione Cœnæ pugnant. Tria in his verbis habet Chemnitius observatu contra Bellarmini responsiones digna. Primò dicit, Augustini præsertim (nota bene) ætate peregrinas opiniones Martyrum memoriis adfingi cœpisse. Non igitur ætatem Ante Augustinianam omninò excludit, neq; sibi metipsum contradicit, ut quidem Bellarminus cavillatur. Et quidquid de Basilio, Nazianzeno, Hieronymo in hac Quæstione audacioribus notat, ad privatas potius Eorum opiniones, & partim ad declamatorias Eorum apostrophas, partim ad nimium contra adversarium in disputando fervorem (ubi non ita difficilem esse ab uno extremo ad aliud lapsum, multumq; vel in defectu vel in excessu peccari constat:) hic referendum est, donec postmodum temporis progressu & Augustini præsertim ætate res hæc incrementa sumit, ac nimia superstitione in Martyres Sanctos plus ultra & justo amplius se extendit, & quod non omninò negari potest, aliqua ex parte Augustinum quoq; ad se pertraxit. Observat quidem secundò Chemnitius & rectè, cœptum fuisse Augustini tempore, nimirum amplius, quam antehac, id quod voce præsertim voluit intelligi, de orationibus, meritis, operationibus & adjumentis Martyrum disputari propter miracula, quæ ad eorum memorias fiebant, verum in medio tunc relictam fuisse opinionem vulgi, tanquam nec veterem, nec certam, id quod manifestum in se mendacium & imposturam continere scribit Bellarminus, ipse mendacissimus impostor non semel hæcenus publicè & quasi in Foro deprehensus, hic etiam apertè Augustino peregrinam adscribens Sententiam, quasi is tanquam rem certam & indubitam adseruerit, non solum Sanctos juvare nos, esseq; nostros intercessores & advocatos, sed etiam eos ut tales esse invocandos, cujus tamen in laudatis ex Augustino testimonio nulla planè mentio est facta, Sancto Patre martyribus preces non nisi generales adscribente. Verum addit insuper Chemnitius & agnoscit tertio, Augustinum, utur de hæc re ambiguum & incertum, nihilominus vulgatis jam & vulgò receptis opinionibus tribuere aliquid cœpisse, ita tamen, ut pleraq; Eius dicta ad Fidei orthodoxæ analogiam reducere sit conatus, ne id docuisse videatur, quod hodiè in Papatu & doceri publicè, & exerceri videmus. Id omninò certum est, Bellarminum nimis liberalem in explicandâ contra Chemnitium Augustini Sententiâ fuisse, scribendo, rem esse Augustino indubitam, quod à Sanctis juventur, qui illos tanquam Intercessores & Advocatos invocant, Exemplis, quæ ibi Doctor Augustus prolixâ seriè recenser, id non demonstrantibus, nullamque omninò hujus rei, id est, religiosæ Sanctorum martyrum invocationis mentionem facientibus.

CAPVT NONVM.

DE

Missis privatis.

Distinctè de iis videri voluit agere Augustinus, statuens eas dici privatas primò ratione loci, quæ celebrentur in privato aliquo Oratorio seu Sacello, & ita dici in comparatione ad eas, quæ in publico celebrentur Templo, adque eas pertinere exemplum, cujus

cujus meminerit Augustinus, scribens, *quendam à suis Presbyteris in rusticâ domo Sacrificium corporis & sanguinis Domini obtulisse*; Secundò *ratione temporis*, in comparatione ad eas, quæ diebus Festis celebrètur, Augustino de sui temporis consuetudine testimonium perhibente, *Christum semel in cruce immolatum omni die in Sacramento populis immolari*. Tertio, *ratione finis*, in comparatione ad eas, quæ nulli adplicentur in particulari, adducto in exemplum Augustini testimonio duplici, quorum prius de Sepulturâ Monicæ matris, postèrius autem de eo agit Sacrificio, quod proximè ad circumstantiam loci declarandam ex opere de *Civitate DEI* fuit commendatum; id quod etiam repetit Bellarminus, ubi *quarto* agit de iis Missis, quæ privatæ etiam dicantur ratione eorum, qui intersunt, in comparatione ad eas, quæ fiant coram populo. *Quintò* ratione loci specialis vel Altarium minorum, in comparatione ad eas, quæ fiant in Altari summo, & solennes dicantur, Augustino ad demonstrationem hujus circumstantiæ nihil omninò conferente, etsi suprà Eum non uno in loco Altarium fecisse mentionem Bellarminus scripserit, debito ibidem exceptus responso. *Sextò* tandem & ultimò ratione communicantis, solius nempe Sacerdotis Missifici, in comparatione ad eas, in quibus etiam populus ad communionem admittitur, agnoscente Bellarmino, de hac præsertim esse controversiam, quam ubi etiam ex consuetudine Veterum pro more conatus est demonstrare, nil tamen nisi conjecturas potuit adferre, ingenuè agnoscens, *nusquam expressè legi oblatum à veteribus Sacrificium sine communionem alicujus vel aliquorum, præter ipsum Sacerdotem*; & inter conjecturas ex Augustino nihil habuit in promptu præter ea duo testimonia, quorum ad tertiam quoque circumstantiam fecit mentionem. Gratulamur autem nobis impensè, quod Bellarminus, tam gloriosus aliàs Antiquitatis orthodoxæ, & perpetui in primis cum Augustino consensus jactator, in hac Controversiâ, quæ inter primas suo habetur merito, & quæ illud exhibet Sacrificium, quod cor hæcenus & palladium est Romani Papatûs, (pro ejus defensione, ut suprà non semel dixi, Missifices tanquam pro atis & focis, quanquam si res intimius consideretur, magis pro his, quam pro illis, & idèò pro illis, quia quam maximè pro his, solent pugnare:) ut jam de Sacra non dicam Scripturâ, quæ omni suâ hoc Missæ, in primis privatæ Sacrificium destituit autoritate, è Scriptis Patrum & antiquorum Ecclesiæ Doctorum, qui nimirum hoc nomine & Elogio digni sunt, Augustini in primis, de ejus Sententiâ hic agimus, nullum potuerit laudare testimonium, quod expressam Missæ hujus privatæ, in quâ solus Sacerdos missificus est communicans, faceret mentionem, sed potius vi Veritatis coactus agnoscere debuerit, *nusquam*, vel apud Augustinum vel alios veteres Ecclesiæ Doctores, *oblatum legi Sacrificium sine communionem alicujus vel aliquorum, præter ipsum Sacerdotem*, pro quâ confessione ingenuâ, aureis exarandâ literis iisque majoribus, Evangelici Bellarmino maximas debent gratias, nunquam sufficienter persolvendas, Nimirum multo se sentiunt labore sublevatos respondendi ad loca Patrum, quæ aliàs Bellarminus & aliis in Quæstionibus non parcè, quamvis ut plurimum sine delectu solitus est corradere, hic suam ingenuè agnoscens paupertatem, ubi quam maximè locuples esse debuit. Et notatu omninò dignissimum est, in eâ Quæstione controversâ agi tantum conjecturis, non autem apertis Authorum testimoniis, in quâ tamen ob dissentium Evangelici tanto ubivis hic & ibi exponuntur odio, tanquam superciliosi hujus Sacrificii contemtores, digni, qui & ipsi fiant Sacrificium, in oculis eorum, qui sanguinem sitiunt innocentem, non nisi acceptissimum. Accedit, has etiam conjecturas, quibus Missæ hujus privatæ Sacrificium niti vult Bellarminus, ita comparatas esse, ut & hoc nomen non mereantur, idque omninò ex illis non possit conjici, quod conjiciendum erat, ut jam ex iteratò citatis Augustini testimoniis breviter erit demonstrandum, ubi simul fuerit ostensum, cæteras etiam quinque circumstantias, quarum respectu Missas dici posse privatas putavit Bellarminus, nihil aut perparum ad eam Missæ denominationem conducere, de quâ inter nos est Controversia, imò plerasque eam evertere, etiam ad sensum Bellarmini intellectas. *Prima* sistit locum, videlicet privatum, cujus respectu Missa dicatur privata, provocans ad illud Augustini testimonium, quo aliquis Presbyterorum è suis in domo rusticâ Sacrificium corporis & sanguinis Domini obtulisse memoratur. Non repeto prolixius, quod suprà non semel *Ludovico Virve*, Viro undiquaque Eruditissimo, observante notavi, in hoc capite, ex quo testimonium hoc est desumptum, *multa esse addita velut declarandi gratiâ ab iis, qui omnia magnorum Authorum Scripta spurcis manibus suis contaminabant*; (quæ optimi Commentatoris verba neque à Censoribus Hispanis in Indice prohibitorum & expurgandorum, neque à *Vesofillo* in Advertentiis, neque à *Possevino*

lib. 22. de Civ. DEI. cap. 8.

Epist. 23. ad

Possentino in adparatu, præcipuis in hoc genere Scriptoris, & qui aliàs non pauca in his Commentariis corrigenda & emendanda censuerunt, correctæ & emendatæ non fuisse, præjudicio est, Eos hanc observationem non pro nihilo duxisse, atque hoc caput de impertinenti augmento suspectum habuisse: non hoc, inquam, præprimis jam urgeo, sed hoc tamen noto, non expressè demonstrari ex eo Augustini, si Eius est, testimonio, oblationem Sacrificii, corporis nimirum & sanguinis Dominici, in domo quâdam rusticâ factam à Presbytero, absente tamen Augustino, adeoque nec consentiente, fuisse ita privatam, & quod aliàs dicitur, solitariam, ut non simul præter Presbyterum obferentem alii etiam præsentem fuerint participes facti hujus Sacrificii corporis & sanguinis Dominici. Atque id eò audentius urgeo, quia Bellarminum proximè habuimus iniquè consententem, *nusquam expressè legi oblatum à Veteribus sacrificium sine communione alicujus vel aliquorum, præter ipsum sacerdotem*, quod ex penna adversarii testimonium tam diu valet, quam diu adfirmanti probationem incumberè, inter artis disputatorie peritos receptum manet. Hoc insuper addo, si celebratio Sacramenti Eucharistiæ id eò Missa dicatur privata, quia in loco sit non publico & solemniori, sed privato, recepto hoc Augustini testimonio, tanquam genuino, Evangelicis id non esse adversum, ut potè quibus ignotum non est, & Sacramentum Agni Paichalis, Sacramenti Eucharistiæ typum, in Veteri olim Testamento, non ad loca solemniora, vel Tabernaculum, vel quod sequebatur, Templum, sed domos cujusq; Patris familiæ privatas fuisse destinatum; & Christum hoc quoq; videlicet Sacramentum Eucharistiæ in ejus locum non in Templo aut alio quodam loco solemniori, sed in domo privatâ instituisse, Apostolis etiam hoc, & postmodum Christianis, pro illorum temporum statu, propter gravissimas trium Seculorum persecutiones, observantibus, hocque Sacramentum in locis ut plurimum occultis & adversariæ tyrannidi incognitis ex necessitate celebrantibus, certis nimirum & indubiis, DEI cultum nulli loco ita esse adligatum, ut non ubi vis possit à mente devotâ præstari. Et hæcenus prima loci circumstantia Evangelicis contraria non est. Sed & neq; *secunda* quidquam in se habet, quod aliquam facere possit in hac Quæstione moram, cum eadem ferè temporis, quæ loci ratio sit, & de utroq; idem ferè hic judicari debeat. Quem enim ad modum DEUS sui cultus exhibitionem nulli loco vult prohibitam, ita etiam tempus nullum vult ab eâ exclusum, ut non quovis tempore eam sibi gratam & acceptam esse velit, modo à mente, ut dixi, devota profectam; quamvis aliàs in utroq; Testamento, magis tamen in Veteri, quàm Novo, ad singularem & magis solemnem cultum Sancto Nomini suo debitum, & certum quendam locum, & certum quoq; tempus, additis etiam ex singulari favore, & ad excitandam majorem hujus suæ Voluntatis observationem, promissionibus, destinârit, Gratia tamen regno semper Potentiæ regnum præsupponente, cæterisq; paribus hic non inattentis. Hinc sicut Augustinus de suo tempore scripsit, *Christum semel in Cruce immolatum omni die in Sacramento populis immolari*, vocabulo immolationis de distributione & communicatione activâ hic, ut aliàs etiam intellecto; ita in Ecclesiis Evangelicorum populistoribus ad usum Sacramenti Eucharistiæ non dies solùm Festos, sed & profestos adhiberi, notius est, quàm ut prolixius demonstrari sit opus. *Tertia*, quæ sequitur, circumstantia, finem privatum & singularem respiciens, in hujus Sacramenti usu, (quod Sacrificium propriè dictum non esse, supra fuit demonstratum,) locum habere neque potest, neq; debet, nisi eo sensu, quo quisque fidelis communicans in ipso usu Sacrificii in Cruce exhibiti fructum sibi metipsum in specie, vel individuo potius adplicat, acceptam in Evangelicæ Absolutionis verbo peccatorum remissionem eometipso obsignans & confirmans. Exempla duo, quæ Bellarminus ad demonstrandam hujus circumstantiæ rationem ex Augustino adduxit, hæc non pertinent, id quod patet per ea, quæ ad utrumque in antecedentibus jam sunt observata; nominatim de funere Matris *Monice* actum est paulò ante in capite de *Sacrificio Missæ pro defunctis in Purgatorio degentibus*; de loco autem ex opere de *Civitate DEI*, proximè ad primam loci circumstantiam. Succedit igitur *quarta*, numerum ipsorum communicantium considerans, ad cujus illustrationem Bellarminus eodem testimonio ex opere de *Civitate DEI*, quod hæcenus sæpè occurrit, & potè etiam ulterius occurreret, est usus, quod tamen nobis Evangelicis adeo non adversari, quod præsentem attinet controversiam, jam est ostensum. Insuper, si ob paucitatem communicantium Eucharistiæ Sacramentum Missa dicatur privata, Evangelici de hæc denominatione non movebunt controversiam, à Christo nimirum docti, etiam duorum vel trium fidelium, etiam *Laicorum*, conventum gratiosâ Eius præsentia beati,

beati, ac veram esse *Tertulliani* iudicio Ecclesiam. *Quinta*, quæ Altarium magnitudinem vel parvitatem attendit, omnino nihil ad rem facit, cum hic quidem quantitatis nulla sit efficacia, ac Deus ad hæc talia planè non soleat respicere, æquè acceptum habens Sacrificium in Altari montano ab Eliâ, quàm in Templo Salomonis splendidissimo à Sacerdote summo oblatum, id quod etiam de similibus exemplis iudicandum. Super adhuc est *sexta*, huc quam maxime pertinens circumstantia, de communicatione nimirum solius Sacerdotis Missifici, ob quam missa dicitur non tantum privata, et si publicè fiat, sed etiam *solitaria*, cuius expressam apud Veteres Ecclesiæ Doctores & sic Augustinum quoque non fieri mentionem, ipse Bellarminus ante, ac satis expressè agnovit, testis Ecclesiæ Veritatis, si unquam, hic rectè luculentissimus; cui non possum non addere è Seculo antecedente *Georgium Rocelium*, sequens testimonium in Viâ, quam Regiâ exhibentem: *Particulares Missule non congruunt cum Institutione Cæna, nec cum traditione Paulinâ, nec merentur Liturgiæ nomen, nec habent robur ex Evangelio, nec ex Ecclesiâ testimonium aut exemplum, nec Sanctorum Patrum (de antiquis loquor) consensionem firmam, nec beatorum Martyrum aut Homologitarum (confessorum) ad stipulationem, nec denig. Conciliorum veterum æcumenicorum approbationem ullam; sed nuperis Seculis advenit has vana hominum superstitione & hypocrisis, ignorantia & Pharisæica.* Plura huic similia d. *Gerhardus* noster in *Confessione Catholica*, opere nunquam satis laudato, & hæcenus per DEI gratiam ab adversariæ partis impugnationibus libero, quia verè inexpugnabili, collegit numero satis magno, quibus in *Vindiciis Evangelico-Thomisticis* non ita pridem adnumeratus fuit nuperus Editor Concilii Illiberitani *Gonzales*, & recens Gallorum Historicus *Benjamin Priulus*, ea de novitate & inutilitate Missarum, quæ dicuntur, privataram exhibentes, quæ Evangelicis non nisi gratissima esse possunt.

CAPVT VNDECIMVM ET DVODECIMVM,

De Lingua & Vocis genere in Missâ.

DE illâ quidem ex Augustino nihil habet Bellarminus: qui verò, dum in hujus Questionis breviori tractatione provocat ad ea, quæ de hoc argumento partim in Controversiâ de *Editionibus Bibliorum vulgatis*, partim in Controversiâ de *Ceremoniis Sacramentalibus* scripsit, nos etiam eodem donat Privilegio ad ea provocandi, quæ utrobique sunt, quantum ad Augustini auctoritatem, reposita. Hic tantum ea juvat repetere Augustini verba, quæ ex libro *Ejus de catechizandis rudibus* Juri Canonico inseruit Gratianus, iis etiam additis, quæ recentior Scholiastes ex antecedentibus tanquam illuc pertinentia adscripsit: *Sunt quidam de Scholis usitatissimis Grammaticorum oratorumque, venientes, quos neque inter Idiotas numerare audeas, neque etiam inter illos doctissimos, quorum mens magnarum rerum questionibus est exercitata. His ergo, qui arte loquendi ceteris hominibus excellere videntur, cum veniunt, ut Christiani fiant, hoc amplius, quàm illis illiteratis impartire debemus, quod sedulo admonendi sunt, ut humilitate induti Christianâ discant non contemnere, quos cognoverint morum vitia, quàm verborum amplius devitare, & cordi casto linguam exercitiam nec conferre audeant, quàm præferre etiam consueverant. Et infra: His etiam magis utile est nosse, ita præponendas esse verbis sententias, ut animus corpori præponitur. Ex quo fit, ut ita malle debeant veriores, quàm disertiores audire Sermones, sicut malle debent prudentiores, quàm formosiores amicos habere. Noverint etiam, non esse vocem ad aures DEI, nisi adfectum animi. Ita enim non irridebunt, si aliquos Antistes & Ecclesiæ Ministros forte animadvererint vel cum barbarissimis & solacissimis Deum invocare, vel eadem verba, quæ pronuntiant, non intelligere, perturbatè, distinguere; non quia hæc minime sunt corrigenda, ut populus ad id, quod intelligit plane, Amen dicat, sed quia pie sunt ab iis toleranda, qui didicerunt, ut sono in Foro, sic voto in Ecclesiâ benedici. Itaque forensis illa non nunquam bona fortè dictio, nunquam tamen benedictio dici potest. Inter plura, de quo testimonium hoc Augustini monere nos potest, illud ad præsens Institutum ante omnia pertinet, quod de populo Amen dicente observat, nimirum ad id Amen dici debere, quod plane intelligitur, id quod ad usum Sacram. Eucharistiæ etiam referri posse & debere, est indubium. Hinc ingenua iterum Bellarmini confessio hic notanda venit, ibi exhibita, ubi quam maxime contra vulgatas Bibliorum Versiones & Editiones militavit: *Merito S. Paulus movuit, quing. verba in Sensu suo ad instructionem loqui, quàm decem millia verborum in lingua, scil. peregrina & incognita; quia melior est cohortatio, quæ ab omnibus intelligitur, licet brevissima sit, quàm ea, quæ non intelligitur, etiamsi sit longissima.* Adplicatio etiam hic fieri potest eorum, quæ idem Bellarminus de Ceremoniis Sacramentorum in genere agens, in specie de matrimonii Sacram. monuit, id singulariter excipi debere statuens,*

cmm

cum de lingua agitur, quæ Sacramenta debeant administrari. Quia enim, inquit, Matrimonium consistit in consensu mutuo, necessario requiruntur verba vel nutus, qui ab utraq; parte intelligantur. Addit, similiter Confessio peccatorum fieri debet lingua utriusque nota, licet Confessio non tam sit Sacramentum, quam Sacramenti materia. Sed annon per devotum Sacramenti Eucharistiæ usum mystica unio (quam cum Matrimoniali conjunctione apostolorum suo quodam modo comparare, inferius suo videbimus loco:) animæ fidelis cum Christo, & adnuntiata in Verbo absolutionis peccatorum remissio confirmatur & obfirmatur? Necessum igitur est quam maxime, ut hoc negotium eâ peragatur lingua, quæ ei in primis non sit incognita, cui hoc Beneficium confertur, ut cognita ejus magnitudine ad debitam gratiarum actionem eò magis invitetur, atq; insuper dicat, qualia exindè hauriri possint solatia, atque ad Christianismi profectum & ædificationem incitamenta. Jam de vocis genere in Missâ, ut aliquid de submissione ejus in Canonis missæ recitatione addamus, bis Augustini mentio apud Bellarm. in hujus Controversiæ tractatione occurrit. Et primò quidem, ubi ad primam Chemnitii objectionem responde-
 re tentat. Objecit institutionem Christi, qui in Cænâ sui memoriam non per silentium, sed ut Paulus explicat, per adnuntiationem jussit fieri. Addit ex insolita liberalitate Bellarminus, posse argumentum confirmari ipsius Christi exemplo, qui verba Consecrationis altæ voce pronuntiavit, ut omnes, qui aderant, audire potuerint; Respondet autem: Christi memoriam & adnuntiationem non tam verbis, quam re ipsâ fieri debere, si, Augustino scribente, Christiani jam peracti Sacrificii memoriam celebrant Sacro-Sanctâ oblatione & participatione corporis Christi, &c. Næq; posset alio impleri modo, quod Paulus precipit, ut omnes mortem Domini adnuntiant. Qualis enim fieret confusio, si omnis populus in Ecclesiâ mortem Domini verbis adnuntiare deberet? Quod verò Christi attinet exemplum, est sciendum, Christum non solum ea pronuntiasse verba, ut consecraret, sed etiam, ut Apostolos ritum consecrandi doceret. Quocirca oportuit Eum ita loqui, ut audiretur ab Apostolis; quod etiam hoc tempore servant Episcopi, cum inter Missarum solemnias Sacerdotes ordinant. Sic enim pronuntiant Consecrationis verba, ut omnes illi Sacerdotes novi possint audire. Alia autem ratio est eorum, qui ad populum Missas celebrant. Deindè, ubi Chemnitius in objectionem quartâ ad antiquam provocat Ecclesiæ consuetudinem, quâ iis, qui non poterant (ex more nimium recepto) Mysteriis interesse, dimissis, altæ voce preces, gratiarum actiones, & ipsi etiam Consecrationis verba pronuntiabantur, addito ritu antiquo, Amen ad verba Consecrationis respondendi, de eo inter alios Scriptores antiquos pro teste Augustinum ex libro ad Orosium sistens; Bellarminus ita respondit: *librum hunc non esse Augustini, nec testimonium ex eo ad rem facere. Non enim loqui Authorem illum de Consecratione, sed de Sacramenti dispensatione, idque solum dicere, eos Amen respondere solitos, qui sanguinem Domini acceperint, dicente videl. Sacerdote: Sanguis Domini nostri Jesu Christi.* Ad utrumq; ut paucis aliquid dicatur, de responso Bellarmini ex Augustino ad primam Chemnitii objectionem est sciendum, Eum verba Augustini non ad mentem Ejus explicare. Non enim loquitur in eis Sanctus Pater de oblatione sacrificiali, quæ fit per Sacerdotem, qualis Augustino secundum ea, quæ superius ex Eo fuerunt adducta, planè fuit incognita; sed vel de oblatione per Sacerdotem ministeriali, in quem sensum ad caput antecedens Christum in Sacramento populis immolari Doctor augustus notanter scripsit; vel de oblatione memorativa, quæ fit à populo communicante, DEO Patri in precibus devotis Sacrificium Filii in Cruce exhibitum per Fiduciam meriti ex eo profluentis apprehensionem obferente, quod & verboreus & simul realiter præstatur, communicantibus id, quod ex verbis Dominicæ Institutionis clarè à Sacerdote expressis percipiunt, per voculam Amen se credere confirmantibus, & subjunctâ gratiarum actione Domini mortem ex Christi ipsius & Pauli mandato memorantibus. Nec aliqua timeri debet hic confusio, dum omnis in Ecclesiâ populus, præsertim communicans, mortem Domini verbis etiam adnuntiat, nisi confusionem apostolorum eorumq; in Ecclesiâ Successores admisisse velimus dicere, quorum tempore populus ad Sacerdotis preces Amen in fine earum addidit, suam de exauditione precum certitudinem eometipso testatus. Quod autem Christus in prima Sacramenti hujus Institutione verba Consecrationis claris dicitur pronuntiasse, non solum, ut consecrare, sed etiam, ut Apostolos ritum consecrandi doceret, rem Bellarmini pro submissione vocis in Missæ Sacrificio pugnantis non juvat, sed potius evertit. Si enim Christus id eò verba Consecrationis clarè pronuntiavit, ut Apostolos ritum consecrandi doceret, sequitur, Apostolos etiam, eorumq; in Ecclesiâ Ministerio, nominatim in hujus Sacram. administratione Successores, hæc Christi verba, quæ

i. 20. contra Fault. cap. 18.

Quæst. 49.

Conse-

Consecrationis dicuntur, clarè pronuntiare debere, ut nimirum populus ex iis de toto hoc Myfterio informetur, & quid in hac celebratione agatur, discere possit, quod nisi fiat exiguo cum fructu populi communicantis negotium hoc peragetur. De auctoritate libri ad *Orosium*, cujus sub Augustini nomine in objectione quarta mentio est facta, quidquid sit; loquatur etiam, quod Bellarminus vult, non de Consecratione, sed de *Sacramenti dispensatione*, non tamen nihil, sed satis ad rem facit, de qua agimus. Quia enim ipso teste Bellarmino habemus, Missarum, quas dicit, privatarum & solitariarum apud Veteres Ecclesiæ Doctores expressam non legi mentionem, idè quod præter alios is etiam sub Augustini nomine Scriptor *Questionum sexaginta quinque ad Orosium*, quem Hieronymus *Torrentis in Confessione Augustiniana* aliàs ad suas trahere partes est conatus, de hoc more respondendi *Amen* in ipso Sacramenti Eucharistiæ usu memorat, omninò præsupponit, eodem genere & linguæ & vocis Sacerdotes in hujus Sacramenti administratione, id est, lingua communi sive cognitâ & voce alta, tam circa ipsam Consecrationem, quàm ipsius Sacramenti dispensationem usos fuisse, cum, nisi hoc fuisset, Apostolo teste, populus *Amen* quasi ad rem incognitam respondere non potuisset. Et dum hujus *Amen* respondendi ritus *Ambrosium* quoque Bellarminus scribit meminisse, eodem videlicet cum Augustino viventem Seculo, res est eò clarior, nihilq; ad uberiores ejus deductionem nunc quidem potest vel debet requiri.

CAPVT DECIMVM ET QVARTVM, & seqq.

DE

Ceremoniis in Sacrificio Missæ.

PRÆTER ea, quæ de Ceremoniis Sacramentalibus in genere superius ex Augustino sunt adducta, pauca hic in specie restant excutienda, in primis cum pleraque, quæ de Ceremoniis Missaticis coacervavit Bellarminus, vel Augustini auctoritate tanquam recentiores destituantur, vel nullam habeant omninò difficultatem, adiaphoræ nimirum, & sub nullam in se cadentes controversiam, nisi quatenus pars aduerialia res etiam adiaphoras, & in se liberat statuit necessarias, jugo intolerabili Evangelicam libertatem, quantum in se est, premens. Unus tamen & alter ex Augustino locus vindicari debet, ne in hoc etiam argumento Bellarminus quidquam contra Evangelicos obtinuisse videatur. Præteritis igitur, quæ Bellarminus habet de *Vestibus Sacris* ex Canone quodam Synodi Carthaginensis, tempore Augustini celebratæ, de usu *Vestis albæ* in Sacro ministerio, ut & de *Veste Dalmaticâ* ex Authore *Questionum V. & N. T.* ut potè, ut dixi, adiaphorâ, àque Christo & Apostolis expressè non præscripta; Item quæ de consecratione *Templorum & Altarium* ex Augustini non omninò indubiis de *Tempore* Sermonibus laudat, cum non de ipsa consecratione vel dedicatione, sed modo & ratione ejus inter nos sit controversia; quorum quoque pertinet tractatio de *Vasis Sacris & consecratis*, quia id, quod Augustinus verbis à Bellarmino laudatis, de *Instrumentis & Vasis* in Ps. 113. ex *Auro, & argento in usum Sacramentorum* scripsit, non de singulari quâdam consecratione pluribus ceremoniis peragenda voluit intellectum, sed de ipso eorum sacro in celebratione Sacramentorum usu, dicens, *quæ ipso Ministerio consecrata dicuntur sancta*, quæ ipso nihil clarius dici & scribi potuit. His inquam prætermittis, neque eo etiam attento, quod ex Augustino de tempore in genere vel die celebrandi Eucharistiæ Sacramentum monet, *in quibusdam locis Sacrificium*, non Missaticum, sed Eucharisticum *omni die, alibi die solum Dominicâ & sabbatho, alibi die solum Dominicâ offerri solitum* & consuetum fuisse, nobis supra jam de hac circumstantiâ omnem controversiam submoventibus; is nunc ante alios ad aliquam considerationem trahi debet locus, qui de hora in specie, nimirum ante- vel post-meridiana, in usu hujus Sacramenti agit, ut potè circa cujus sensum Lutherus contra Bellarmini gravem latis adulationem debet vindicari. Eum his verbis exhibet Bellarm. *Liquidò adparet, quando primum acceperunt Discipuli corpus & sanguinem Christi, non eos accepisse jejunos. Numquid tamen propter eam universæ calumniandâ est Ecclesia, quod à jejunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Sp. sancto, ut in tanti honorem Sacram. in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quàm ceteri cibi, nam idè per universum orbem mos iste servatur. Neg. enim, quia Domino post cibos dedit, propterea prætransi aut cenati fratres ad Sacram. illud accipiendum convenire debent, aut, sicut faciebant, quos arguit Apost. & emendat, suis ista Mensis miscere. Namq; Salvator, quò vehementius commendaret Mysterii illius altitud. ultimum hoc voluit insigere cordibus & memoriâ Discipulor. à quib. ad Passionè digressurus erat. Et idè non præcepit, quo deinceps ord. sumeretur, ut Apostolis,*

in Ps. 113.
vel potius,
115.
Serm. II.

Epist. 118.
ad Jan.

Ibid.

Ccc

per

per quos Ecclesias erat dispositurus, hunc locum servaret. Ex hoc Augustini testimonio, inquit Bellarminus, multa habemus. *Primo*, Dominum nihil de hoc præcepisse. *Secundo*, Apostolos Spiritu Sancto inspiratos instituisse, ut à jejuniis Eucharistia sumeretur. *Tertio*, id servari in toto terrarum orbe ab omni Ecclesia Christi. *Quarto*, rationem hujus rei fuisse, ob honorem tanti Sacramenti, quam rationem posteros etiam Authores attingere scribit. De Luthero autem, præter ea, quæ antecedenter ex non uno

Tom. II. Eius libro de hac re citavit, id in primis consequenter subjungit: *Lutherus, ut erat Jen. Lat. P. 450. b.* omnium hominum impudentissimus, tanti Doctoris testimonium irridet in de abrogandâ Missâ libri parte secunda, his verbis: *Indignum est, inquit, ut in os Christiani aliud intraret prius, quam corpus Domini intraverit, ut Sacerdotibus respiratio & vitâ interdicitur usq; post Missam & Communionem.* Addit cum gravissimâ exaggeratione Bellarminus: *Horrenda sanè & diabolica planè audacia, Ecclesia toti insulare, generatione Bellarminus: Non enim Augustinus ait, indignum esse, ut aliud prius intret in os Christiani, quam Christi corpus; sed, ut alius cibis intret prius, quam sacratissimus carnis Dominicæ cibus. Non igitur prohibemus aerem inspirare, ut nungatur Lutherus, sed cibum aliquem sumere.* Ita debacchatus contra Lutherum Bellarminus suo egregiè functus officio videri voluit, re quasi optimè gesta, & Luthero de insigni blasphemiâ per demonstrationem apodicticam & omni ratione superiorem convicto, ita quidem, ut nihil planè pro Eius innocentia sit super, quod accusationis nullitatem, & simul injuriam Lectori possit facere manifestam. Sed & hic salvas est, Luthero nihil Augustino Ejusque authoritati detrahente, aut apertè etiam contradicente, nisi Ecclesia hodiè Apostolis detrahente vel sanctioni Eorum repugnare dicatur, quâ sub Spiritus Sancti authoritate abstinentiam à suffocato in specie noviter ad Christianismum conversis mandaverunt. Ut autem Lutheri eò melius pateat Innocentia, de Augustini mente prius est dicendum; ad quam ritè intelligendam omninò pertinet, quod in sequentibus legitur verbis: *Nonnullus ratio quædam probabilis delectavit, ut uno die certo per Annum, quo ipsam Dominus dedit Cœnam, tanquam ad insigniorem commemoracionem post cibos observari & accipi liceat corpus & sanguinem Domini. Quapropter neminem cogimus Dominicâ illa Cœna (aliâs, ante Dominicam illam Cœnam) prandere; sed nulli etiam contradicere audemus.* Vides Lector optime, Augustinum, etiam si universam (quoad maximam videlicet partem) Ecclesiam observare, ut Eucharistiæ Sacramentum à jejuniis accipiatur, idq; Spiritui Sancto placuisse scribat, quem ferè in modum apostolos quoque suam de abstinentia à suffocato in specie sanctionem, non in perpetuum, sed ad aliquod saltem tempus ex certo quodam respectu duraturam, Spiritus Sancti beneplacito adscripsisse dixi; non tamen ita rigorosè hunc ritum urfisse, ut iis contradicere fuerit ausus, qui ad commemorationem Institutionis Dominicæ, ipso ejusdem die post cibos, & ratione quidem probabili, Sacramentum hoc Eucharistiæ fuerunt usi, ante Cœnam illam Dominicam pransi, nimirum Christi & Apostolorum exemplo ducti. Si hanc Augustini modestiam observarent, qui ceremonias in Ecclesia aliis præscribere solent, libertate in his & talibus salvâ, nulla jugiter tolerabilis in colla Christianorum factâ per vim adplicatione, non habuisset Lutherus, de quo conquereretur. Nunc verò, dum omnia vi tractantur, ac Christianæ libertati hic & ibi insidiæ non ad eò occultè struuntur, in Evangelicis id agrè ferendum non est, si eas etiam Ceremonias, quas in usu Sacramentorum adhibent, ad eò que & hanc temporis matutini in celebratione Sacramenti Eucharistiæ circumstantiam, de quo ipsa Praxis docere potest, non ex traditionis humanæ, quæ dicitur Ecclesiastica, obligatione, sed ex libertate Christiana servare & observare se profitentur. Notanter Glossa Juris Canonici ad hoc Augustini testimonium observat, hinc colligi, *non esse jejunium de substantia*, addens pro ratione, *aliâs Dominus non consecisset.* Per summam igitur injuriam de Luthero scripsit Bellarminus, Eum omnium hominum impudentissimum hoc Augustini testimonium irrifisse, & horrenda ac Diabolica planè audacia Ecclesiæ toti insultasse, & quidem non aliqua ratione solidâ, sed loco Augustini depravato ductum. Atqui non Ecclesiæ, nimirum orthodoxæ & verè Catholicæ insultasse, neq; etiam Augustini testimonium irrifisse, multò minus id depravasse Lutherum, verba Eius docebunt, hic omninò legenda: *Non probo, cujusvis arbitrio usitatam verborum Institutionis summutari; sed & temeritatem & audaciam impiorum detestor, qui in verbis à Deo non præceptis, nec necessariis novos condunt Infernos, & nova mortalia peccata suo cerebro cæco decernunt, ubi nulla*

vid. D.
Höpfn. de
Cœnâ,
Tract.
pract. pag.
272.
conf. Dal-
læj de obj.
cultus, P.
293.

c. Liquid.
de Conf.
dist. II.

nulla peccata, nec pericula esse possunt, parvas conscientias sine causâ excarnificantes, tantum
 ut spiritu libertatis extincto, spiritum timoris & servitutis in cordibus nostris suscitent.
 Tale est, quod jejunium nature effinxerunt, ut si quis Aquæ guttam vel imprudens glutiverit,
 eo die indignus sit Communione. O furorem furore furiosorem! Indignum est, inquit,
 ut in os Christiani aliud intret, priusquam Domini corpus intraverit. O festiva ratio!
 Fortè nec nebulam, nec aerem prius intrare licet os Christiani, quàm Domini
 corpus intraverit, ut Sacerdotibus respirazione & vitâ interdicatur usque post missam &
 Communionem; cum Christus & Apostoli post Cœnam communicaverint, ac ferè fiat, ut
 cibo moderatè sumto & os mundius, & caput purgatius, & halitus incorruptior, totumq; cor-
 pus dignius sit, quàm jejunis & à somno, nescio quid gravedinis & impuritatis referentibus
 unquam esse possit. Tales inquam Religiones arbitrarias, quæ ultra Christi institutionem per
 homines inventæ & adjectæ sunt, contemnimus; non quod nolimus servari eas, si qui vo-
 lent, sed peccata statui per eas, & Conscientiis laqueos & scandala parari non patimur. ser-
 vet, qui volet, sed liberè, sciens, se non posse peccare in eo omittendo, quo videt Christum &
 Apostolos non peccasse: in his enim solis peccatur, quæ contra Christi sunt statutum. Mani-
 festum satis est ex hisce, quæ mens Lutheri fuerit circa vindicandam libertatem in re-
 bus adiaphoris Christianam contra tyrannidem Papisticam, nihil, ne verbulo quidem,
 contra Augustinum, Ejusque autoritatem scribentis, cujus etiam planè nullam fecit
 mentionem, nedum ut verba ejus depraverit, solùm adversariæ partis Sententiam
 ex malè intellectis Augustini verbis referens, quam postmodùm more disputatoribus
 solenni per instantiam de nebula & aere, summamque jejunii necessitatem, quam ante
 usum Sacramenti Eucharistiæ vel Sacrificii Missæ requirunt Papæi, cometsipso infrin-
 gere voluit, nihil planè in eo peccans, quod horrendam ac diabolicam planè audaciam
 præ se ferat, ita, ut si Augustino reviviscere Divinitus concederetur in his Lutheri ver-
 bis nihil esset omninò inventurus, per quod suam ab Eo Sententiam fuisse irritam, aut
 Ecclesiæ Veræ aliquâ ratione insultatum, agnoscere, ac contra Lutherum gravamina
 urgere ansam haberet, Luthero hic quoque Elogium strenui pro Veritate Divinâ con-
 tra humanas traditiones athletæ concessurus. De cætero, quidquid Augustinus in lau-
 dato & vindicato hæctenus testimonio de usu Sacramenti Eucharistiæ ante-meridiano
 ab Apostolicâ, ut Ipsi qui dem videtur, ordinatione profecto & per tot Secula in Eccle-
 siâ recepto habet, Evangelicis non est contrarium, de quo ipsa, ut jam dixi, Praxis tes-
 tatur, nisi quod ingenuè fatentur, fieri id à se non ex aliquâ necessitate vel obligatio-
 ne, sed libertate Christianâ; & ita quidem, ut si conditio hujus vel illius communican-
 di requiratur, neque de tempore antemeridiano sint adeo scrupulosi, neque jejunium
 rigorosius requirant, modò in aliis id ex debito observetur, quod ad hujus Sacræ actio-
 nis essentiam ex Institutoris dispositione pertinet quam maximè. A circumstantiâ
 temporis ad alias jam ut deveniatur ceremonias, quas in actione Bellarminus dicit confi-
 siteri, medium eas inter occupat locum cantus in Missâ, de quo etsi dicat, non esse ma-
 gnâ hoc tempore controversiam, cum ipsæ etiam heretici passim canant; quia tamen & ex-
 emplo Christi & Augustini testimonio eum quasi necessarium demonstrare conatur,
 breviter aliquid de eo dicendum est. Quod enim Christi attinet exemplum, de quo
 & Apostolis apud Matthæum legitur, quod hymno dicto in Oliveti Montem exierint, il-
 lud ad cantum Missificis non pertinere, ex iis manifestum est, quæ præter alios Corne-
 lius à Lapide ad hunc Matthæi locum est commentatus: Putant nonnulli ex libris Ebra-
 eorum ritualibus, usitatum hunc Judæis in Paschate fuisse hymnum in gratiarum actione post
 Cœnam Agni, nimirum, ut notat Paulus Burgenis, & ex Eo Franciscus Lucas, Baronius
 & alii, hymnum hunc fuisse septem Psalmos ex Hallelujâ constatos. Undè colligit sanctus
 Chrysostomus, neminem è Missâ ante gratiarum actionem, quæ fit in Collectis post commu-
 nionem, discedere debere. Idem colligas de communi prandio & Cœnâ, scilicet ab eo non
 abeundum, nisi prius actis DEO gratias. Hinc & Concilium Toletanum adserit, nos ex hoc
 Christi hymno habere exemplum canandi hymnos. Hic ergo hymnizandi ritus in Agni Cœ-
 nâ præcorum fuit Ebraeorum, quem secuti postea sunt Christiani, ut post Eucharistiam &
 Agapen, id est, Convivium charitatis omnibus commune fidelibus, DEO in gratiarum
 actionem psallerent. Colligitur id ex Paulo, idque docet disertè Tertullianus & Cypria-
 nus. Sic & gentiles post Epulas libabant Baccho aut alteri cuiquam DEO, & in illorum
 honorem communi voce Pæana sive hymnum aliquem canebant, & deinde accepto quisque
 Myrri aut Lauri ramo propriam canere Cantionem, atque Lyram, quæ per Convivas
 circumferebatur, pulsare, Plutarcho & Clemente Alexandrino testibus, cogebatur.

cap. 26.

 conf. Ca-
 saub. Ex-
 erc. 16. n.
 62. & 63.
 pag. 119.
 seqq.

Exhibent hæc Cornelii observata Ebraeorum, Christianorum, Gentilium circa gratiarum actiones post Convivia sive Sacra, sive profana, sive publica, sive privata hymnis decantandas consuetudinem, quæ tamen omnia nihil ad Missificis cantum faciunt, Christo etiam non solo, sed cum Apostolis, nec ante, nec in ipsâ Sacramenti vel Eucharistiæ, vel antecedentis Agni Paschalis, sed post utrumque, hymnum non tam juxta antiquam consuetudinem, quam ad propriam devotionem demonstrandam, ex Psalmis, ut credere par est, Davidicis decantante, DEOq; Patri gratias agente. Nec quidquam juvat Augustini, à Bellarmino jactata autoritas, nihil aliud ibi, undè ea est desumpta, docentis, quam *de ratione hymni esse cantum, ita ut, nisi cantetur, hymnus dici non possit.*

in tit. Psal. 72. vel 73. Quid enim hoc ad cantum Missificis? Nihil omnino, nisi ut imprudens Lector per hoc credat, Cantum Missificis Augustinum exemplo Christi adprobasse, etsi forte verborum Institutionis & orationis Dominicæ recitationem ad notas, ut vocant, Musicales in modum hymni alicujus vel Cantici factam, modò liberam & non omni ex parte necessariam, neque Augustinus adeò improbasset, neque etiam hodiè Evangelici improbant vel omnino reprobent, quod ex praxi iterum constare potest. Ad ultimam nunc ut ex iis, quas ad actionem refert Bellarminus, ceremoniam veniamus, exhibet ea *Crucis Signum*, quo nimirum Sacerdos Missifex non tantum juxta descriptionem Bellarmini signat seipsum, sed librum quoque, ex quo Canon Missæ decantatur, Altare, in quo celebrari dicitur Missæ Sacrificium, res item offerendas & jam oblatas ad hoc Sacramentum pertinentes, ac populum denique præsentem, etsi non communicantem vel communicatum. Ut hanc ceremoniam in Missæ Sacrificio antiquissimam esse demonstraret Bellarminus, in primis ad Augustini etiam provocat testimonium, cum Chryso-

Tract. 118 in Johan. mo dicentis & docentis, *omnia Sacramenta & ipsum Sacrificium Divinum Crucis Signo perfici.* Verba Doctoris Augustini, ad quæ Bellarminus respicit, hæc sunt: *Quid est, quod omnes noverunt Signum Christi, nisi crux Christi? Quod signum nisi adhibeatur sive frontibus credentium, sive ipsi Aquæ, quæ regenerantur, sive oleo, quo chrismate unguuntur, sive Sacrificio, quo aluntur, nihil eorum ritè perficitur.* Et post pauca: *Per crucem Christi, quam fecerunt mali, in celebratione Sacramentorum Ejus, omne bonum nobis signatur.* Præter ea, quæ supra in loco ad hoc Patris Sancti testimonium fuere dicta, ubi simul indicatum fuit, cur Evangelici hodiè à libero aliàs & adiaphoro Signi Crucis usu, quem in se & ritè adhibitum non damnant, nihilo tamen minus ut plurimum abstineant: id hic in primis observandum est, Augustinum loqui quidem in his verbis de usu Signi Crucis, præsertim in celebratione Sacramentorum, ad morem suo tempore in Ecclesiâ non malè receptum, quo Christiani à Gentilibus, inter quos adhuc vivere cogebantur, communiter fuerunt distincti, sed tamen nihil Eum habere de multificatione per Crucem signatione libri Missalis, Altaris & aliorum, hodiè in administratione Sacrificii Missæ usitatâ, & verè abusivâ atque superfluâ, quidquid etiam Bellarmino videatur, quem in aliis quoque Augustini testimoniis plura, quam alios non minus oculos, si non multò oculatiores vidisse, pluribus documentis hætenus est ostensum. In cæteris, quæ de Missâ Catechumenorum in primis habet Bellarminus, ut & in sequentibus, occurrit quidem hinc inde mentio Augustini, non ita tamen, ut ad structuram Missæ conducere quidquam possit, si ea probè attendantur, quæ in antecedentibus de ipsâ Missæ substantia, si quæ est, ex Augustino fuerunt observata, ceremoniis tanquam accidentibus per se non habentibus locum, ubi nullum, cui adhæreant & inserviant, corpus habent.

CAPVT DECIMVM OCTAVVM, & seqq.

DE

Canone Missatico.

BENÈ est, quod post alios plures Bellarminus ad Missarum liturgias, quæ communiter *Basilio, Chrystomo, Ambrosio, Gregorio, Isidoro* adscribuntur, provocans, easq; pro vitiis defendens, nullam sub Augustini nomine commendavit, neq; etiam ostendere potuit, quâ August. suo tempore in Ecclesiâ circa administrationem Sacram. Euchar. fuerit usus. De *Gregorii & Isidori*, utpotè posterioribus, res clara est. De *Ambrosio*, quod dicâ non habeo, cum neq; in operib. exte, neq; in recensione eorû aliquam ejus faciat mentionem Bellarm. & qui observat. nuper in Eum scripsit *Labbeus*, præter duas preces ad Missam præparantes, de quibus tamen monet, *Raynaudum* non Ambrosii esse, sed *Auselmi* contendere. De *Basilii* autem & *Chrystomi* liturgiis, quibus præter alios Scriptores *Papozos*

Papæos Bellarm. etiam aliàs sæpe in his Controversiarum Tomis pro autoritate utitur, quarum Examen justum *D. Dorscheus* in *Mysariâ Missæ* superius laudatâ instituit, illud in cap. 7. §. super venit attendendum, tot eas differentiis & varietatibus laborare, quas Enochologii Græcorum recentissimus Editor, *Jacobus Goar*, Parisinus, Missionarius antehac in Orientem ex Ordine Prædicatorum, ut audit, a postolicis, ex variis Manuscriptis orbi eruditio partim exhibuit, ut si nihil aliud, hoc certè sufficiens esset, undè in suppositionis suspicionem possent venire. Id quod incidenter etiam, quamvis non ad eò impertinenter, moneri debet, de eâ duplici Missâ vel Liturgia, quam non ita pridem secundo Annalium Franciæ Ecclesiasticorum Tomo inseruit, *Carolus le Cointe*, Congregationis Oratorii Presbyter, Ephemeridum Gallicarum Authore instituti hujus rationem sequentibus verbis exprimente: *Hoc in libro libellus etiam Missaticus habetur, qui rationem docet, quo pacto Missa in Gallia septimo durante Seculo sit celebrata, quæ res fanè rarissima est & digna, ut hiæce Annalibus infereretur. Matthias enim Flacius, qui communiter Illyricus dicitur, Theologus apud Lutheranos celeberrimus, Authorque Centuriarum Magdeburgensium præcipuus, libellum ipsum Missaticum An. 1557. typis excudi curavit, insignia inde commoda contra Catholicos peti posse persuasus. Verùm, qui ipsius addicti fuerunt parti, cognoverunt, tantum abesse, ut liber ille doctrinam ipsorum confirmet, ut potius labefactet eandem, & Pontificiis argumenta tam valida, quàm ab ipsis produci possent adversariis, suppeditet. Igitur omnia, quæ haberi quidem poterant, Exemplaria iterùm sunt conquesta, eoq; in scopo, quem habebant, omnia supprimendi, eum experti sunt felicem successum, ut ullum invenire jam ferè sit impossibile, ita ut periculum esset, ne planè liber interiret, nisi Clarissimus Vir, *Antonius de Vion, Dominus d' Herovval*, cujus ipse Conditor Annalium facit mentionem, tandem invenisset medium, quò Exemplar aliquod erueret, quod etiam Pater le Cointe integrum suis inseruit Annalibus, ut rem Ecclesiæ tam proficuum posset servare. Et certè est, cur mirari subeat, quod tantus Ecclesiæ Pontificiæ hostis, qualis fuit *Illyricus*, istum ediderit libellum: continet enim argumenta, eorum omnium, quæ refutant adversarii, veritatem evincentia. Verùm satis patet ex inde, DEUM, quò sua succedant proposita, adhibere iisdem sæpe exequendis, id quod maximè videtur contrarium, & suos sæpe inimicos cogere, quo veritatis edant testimonium. Hugo quidem *Menardus*, Ordinis Benedicti, An. 1642. alium Missaticum Libellum, quem Flaciano antiquiorem venditabat, publici fecit juris; verùm Pater le Cointe contendit, illum *Menardi* libellum non nisi Epitomen Flaciani esse. Et ut utriusque comparatio fieri eò melius posset, utrumque etiam simul hoc in libro typis editum curavit, *Hactenus* author Ephemeridum, in compendio rationem propositi Editoris Annalium, quoad hujus libelli Missatici utriusque repetitam publicationem Lectori exhibere volens, non pauca tamen omittens à laudato Annalium Editore observata, ad rem non planè nihil facientia, illud præsertim, quod ingenuè agnovit, *Gregorii Magni temporibus diversos celebranda Missæ ritus in Ecclesiâ Romanâ & in Ecclesiâ Galliarum fuisse*, ad testimonium ipsius *Gregorii & Bedæ Venerabilis* provocans; & quod demùm regnante *Carolo Magno, aut potius Pipino, Caroli Magni Patre, Ecclesiæ Gallicanæ ritum susceperint Romanum*, quod hic omninò observandum est. Accedit notatio ipsius *Bellarmini* huic parallela, quam de antiquitate Canonis missatici habet, scribens: *Illud constat, nostrum Canonem integrum, ut eum nunc habemus in Missalibus, fuisse in usu Ecclesiæ ante Annum Domini 800. Nam extat in ordine Romano, non procul ab initio, quem ordinem citant Alcuinus & Amalarius, qui tempore Caroli Magni vixerunt. Deinde Alcuinus in libro de officiis Ecclesiasticis, capite de celebratione Missæ, totum Canonem exponit verbatim, ac deinceps ab omnibus aliis posterioribus idem omninò Canon exponitur, ut ab Amalario, Hugone, Ruperto, Innocentio & cæteris. Porro, Romanus ordo non instituit Canonem, sed refert, ut rem usitatam & in Ecclesiâ celebrem. Quare necessum est, Canonem esse adhuc antiquiorem, quàm sit ordo Romanus. Quamvis autem fortasè non extet alius liber ordine Romano antiquior, ubi totus habetur Canon, extant libri tamen antiquiores multo, ubi partes Canonis habentur, ex quibus conjectura fieri potest de reliquis. Non vacat hæc *Bellarmini* prolixius excutere, ne ab instituti ratione digredi nimis videar; id saltem ex his patet, *Bellarminum*, & cum eo alios plerosque, qui pro antiquitate Canonis Missatici militant, in ejus demonstratione non adeò multum ultra octavum adscendere Seculū posse, ut ex indubiis eum ostendant documentis, atq; hinc procul eam adhuc ab August. Seculo abesse, ad quod tamè in hoc vindictiarum opere præprimis respicitur. Ut de suspicione & Annalium & Ephemeridum**

Scriptoris breviter aliquid addam, quâ raritatem libelli illius Missatici à Flacio editi ad-
 scribunt Evangelicorum inquisitioni & studio eum supprimendi, ne in manus Ponti-
 ficiorum veniat, ex suo alios judicare videntur Ingenio. Certè hoc Evangelicis usitatum
 fuisse nunquam, Experientia rerum magistra testatur. Quâ autem methodo Pontificii
 Inquisitores, præsertim Romani etiam à suis scriptos suppressant libros, indicare vide-
 tur superfluum esse, ipsis Scriptoribus Romanis cordatioribus hoc non omni ex parte
 adprobantibus. Nam ubi ante hoc Seculum ex Tridentinæ Synodi Decreto mos hic
 Romæ cæpit, primusque Index librorum, ut vocant, prohibitorum fuit publicatus, ita
 Latinus, Scriptor illo tempore inter suos æstimatissimus, Româ ad *Andream Masium*,
 Sacræ Scripturæ Interpretem tum quoq; celeberrimum, scripsit: *Prodiit nuper Index li-*
brorum, quos sub anathematis pœna habere prohibemur; ii verò tot sunt, ut paucissimi nobis
relinquantur, eorum præsertim, qui in Germania sunt excusi. Hoc ego librorum dicam nau-
fragium, an incendium? Launoji super hac re gravamina aliàs exhibui, quæ ex postero-
 ribus Epistolarum Tomis non parvum capere possent augmentum, si id jam ageretur.
 Ego id nunc tantum addo, si raritas libelli illius Missatici, quem citati Auctores dicunt
 edidisse Flacium, inquisitionis & suppressionis studium arguit in Evangelicis, ne videlicet
 Missæ antiquitas, quæ tamen Augustini ætatem non attingit, eos adcularet suspectæ no-
 vitatis; quid dicendum erit atque judicandum de suppressione illius Poematis Italici,
 quo *Johannem Casam*, Archi-Episcopum antehac Beneventanum, & Romani Pontificis
 ad Veneros Legatum, Sodomix laudes decantasse, ex *Sleidano* hæctenus & *Thuno*, Hi-
 storiciis omni exceptione & calumnia majoribus, non semel Sanctitati Romanæ fuit ob-
 jectum, ob cujus raritatem *Voetius*, inter primos hodiè Reformatorum, consilio in pu-
 blicum profuturo, è re duxit esse Ecclesiasticâ, & ne pars adversa illud nunquam fuisse
 editum possit cuiquam persuadere, postquam Exemplar quoddam Poematum Italico-
 rum *Florentiæ* editorum, inter quæ hoc etiam legitur, nactus est, illud Bibliothecæ Uni-
 versitatis *Trajectinæ*, ut sub publicâ ibi custodia perpetuum hoc Sanctitatis Romanæ mo-
 numentum extaret, & præfractè negantibus ostendi posset inserere, id quod hæc occa-
 sione prætermittendum non fuit. Ad rem ipsam nunc ut deveniamus, i.e. ipsam Canonis
 Missatici ex Antiquit. Ecclesiasticâ demonstrationem, quam per partes exhibere Bel-
 larminus laboravit, singula hic excutere opus non est, quæ hic & ibi ad hanc vel illam
 ejus particulam ex Augustino laudavit. Sicut enim multa in hoc Canone habentur, quæ
 cum Augustini doctrinâ non conveniunt, ut potè quod ipsum Eucharistiæ Sacramentum
 in Sacrificium pro vivis & mortuis propitiatorium DEO obferendum mutat; quod
 Transsubstantiationem Panis & Vini in corpus & sanguinem Dominicum, & hinc Panis
 in specie transsubstantiati reliquiâ veneratorem docet; quod porro Ignem Purga-
 torium fovet, dum pro defunctis in eo degentibus hoc Missæ Sacrificium obferri dici-
 tur, ut alia nunc plura non dicam, quæ in hoc Canone cum regula Fidei orthodoxæ in-
 Augustini Scriptis ex Verbo DEI stabilitæ pugnant, ut hæctenus prolixè fuit ostentum;
 ita Evangelici nunquam negarunt, esse aliqua in hoc Canone, quæ Antiquitatem ortho-
 doxam redolere videntur, & hinc Augustinum quoque testem agnoscunt, à quibus ta-
 men ad integrum Canonis systema argumentari, res est, quæ apud judicandi ex natu-
 rali etiam Logicâ peritos locum omninò habere non potest, cum à parte ad totum non
 detur consequentia. Quia verò in *tertia & quarta oratione Canonis* occurrit aliqua Au-
 gustini mentio, à *Chemnitio* nimirum in Examine earum objecta, ut objectionis valor si-
 mul ostendatur, paucis aliquid restat dicendum. Et quidem de *tertia oratione Canonis*
 dicit Bellarminus objicere *Chemnitium*, *haberi eam apud Ambrosium & Augustinum, Re-*
ferente Gratiano, sed alium ista habere verba sensum apud Ambrosium & Augustinum, alium
apud Pontificios; apud illos enim referri ad Sacramenti summionem, apud hos autem ad repræ-
sentationem. De quarta verò oratione Canonis in undecimâ objectione dicit Bellar-
 minus demonstrare *Chemnitium*, *esse absurdissimum in primis, quod petat Sacerdos Missæ*
Christum jam dudum in Cælum esse ingressum; deinde etiam ad firmare, verba hæc debere
legi ante Consecrationem, & ad preces ac Eleemosynas esse referenda, idque probare tum ex
Irenæo, tum ex Augustino, eodem & ibidem referente Gratiano. Ad priorem *Chemnitii* ob-
 jectionem respondet Bellarm. *Chemnitium* in multis peccare. *Primo*, quod non probat id
 quod se probaturum suscepit; volebat enim demonstrare Canonis errores, quæ autè hic
 adfert, non pugnant contra Canonè, sed contra sensum, in quo illi Pontificii accipiunt.
Secundo, perperam adlegat Augustinum, nusquam enim illa exant apud Augustinum, sed

Lucubr.
Tom. II.
p. 63. cõf.
pag. 203.
seqq.

v. Dissp.
Select. I.
I. p. 204.
& 205.
cõf. Gad-
dj. de
Script.
non Ec-
cles. Tom.
I. p. 132.

e. Utrum
de Confe-
crat. di-
stinct. II.

Ebr. 9.

sed partim apud Ambrosium, partim apud Paschasium, quamvis in hac re Gratianus quoque videatur deceptus. *Tertio*, fallitur aperte, cum scribit, Augustinum illa verba interpretari de Eucharistiæ functione; quasi juxta errorem Lutheranorum in solâ functione Augustinus putaverit Panem fieri corpus Christi, per quod benedicimur, & adscribimur in Cælo; nam Augustinus nusquam habet aliquid ejusmodi. *Ambrosius* autem, ex quo Paschasius & Gratianus acceperunt, non de functione, sed de Consecratione illa exponit omnia. Neque obstant illa ejusdem Ambrosii verba, quæ falsò Chemnitius tribuit Augustino: *Quia in Baptismo similitudinem mortis Christi accepimus, similitudinem quoque carnis & Sanguinis Ejus sumamus*; nam illa dicuntur ab Ambrosio alium in finem. *Quarto*, mentitur Chemnitius, nomen oblationis in istâ Canonis oratione à Pontificiis torqueri ad actionem Sacrificuli, cum revera de Pane & Vino dicatur. Nullus enim tam fuit unquam absurdus & stupidus, ut non videret, nomen oblationis hoc loco ad Panem & Vinum, non ad actionem referri posse, siquidem à Deo petimus, ut hanc oblationem ita benedicat, ut ea fiat nobis corpus & sanguis Christi; quis enim vel per somnum diceret, actionem debere fieri corpus Christi? Sed benè Chemnitius facit, cum ista de Catholicis fingit mendacia, quod nullum citat, neque librum ullius nominatim indicat, ne videlicet statim deprehendatur mendacium. *Ad posteriorem Chemnitii objectionem*, quod Augustini quidem attinet auctoritatem, ita respondet Bellarminus: *Quod adducitur, ex Augustino, non est Augustini testimonium, ut supra dixi, sed quedam Rhapsodia fragmentaria ex Ambrosio, Paschasio & aliis, in quâ non servatur ordo liturgiæ. Nam primo Author ille meminit Consecrationis, qua Panis vertitur in carnem & vinum transit in Sanguinem. Deinde ista adlegat verba, Jube hæc perferri &c. Tum illa subjungit: Hanc oblationem benedictam &c. sicut igitur contendit Chemnitius, illud, Jube hæc perferri &c. Fuisse olim ante Consecrationem, quia ponuntur hæc verba ab Authore Canonis ante illa, Hanc oblationem benedictam &c. Ita nos contra demonstramus fuisse post Consecrationem, quia ponuntur post ipsam Consecrationem ab eodem Authore. Sed verius est, non servari ab illo Authore ordinem liturgiæ.* Antequàm vindicias Chemnitio, Examinatori meritiissimo, debitas contra Bellarmini responsum paremus, ipse locus ex Gratiano adscribendus est, quatenus nimirum ad præsens pertinet institutum. Ita autem ibi legitur inter alia: *Sicut ipse Christus est, qui baptizat, ita (etiam) ipse est, qui per Spiritum Sanctum hanc suam efficit carnem, & transit (recentior Juris Canonici emendator observat, apud Paschasium legi, transfundit;) Vinum in Sanguinem. Unde & Sacerdos, Jube, inquit, hæc perferri per manus Angelici Sancti in sublimetium Altare in conspectu Divine Majestatis tue. (ut quid perferenda deposcit in lucem, nisi ut intelligatur, quod ista fiant in Ejus Sacerdotio?) Hanc igitur oblationem benedictam, per quam nos benedicimur; adscriptam, per quam omnes in Cælo adscribamur; ratam, per quam in visceribus Christi esse censeamur; rationabilem, per quam à bestiali sensu exuamur; acceptabilem, ut qui nobis ipsis displicuimus, per hanc acceptabiles unico Ejus filio simus &c.* Quia in posteriori hæc orationis parte aliquid deesse videtur, ideò dictus Emendator Gregorianus ex eodem Paschasio orationem integram sic exhibet: *Sed obsecrans Patrem per Filium, per quem ad Eum habemus accessum, rogamus, inquit, hanc oblationem benedictam &c. acceptabilemque facere dignetur, (notat, alias legi, digneris) quatenus & nos per hoc, quod in nobis displicuimus, acceptabiles in unico Ejus filio simus.* Antiquus Glossator ad hanc Canonis orationem sequentia notat: *Videtur, quod oratio hæc sit superflua, quia hoc dicitur post verba, quorum virtute conficitur corpus Christi; & ita de eo, quod jam factum est, superflua est oratio. Respondet autem, Scriptura non attendit hujusmodi temporis angustias; sed Sacerdos, cum non possit omnia simul proferre, ita loquitur, ac si tempus staret, & essent adhuc faciendæ, quæ in principio Sermonis nondum erant factæ. Et: verba non ad tempus sue prolationis, sed per conceptionem vel per contemplationem loquentis sunt referenda. Vel intellige de corpore spirituali Ecclesiæ, ut per hoc Sacramentum adsocietur Ecclesiæ triumphanti; unde sequitur, ut quot inde sumserimus, gratiæ cælesti repleamur.* Placuit hanc adscribere Glossam, quoniam ultima ejus verba ad vindicias pro Chemnitii objectione à Bellarmino quidem rejecta, sed non refutat à pertinere ostenditur proximè. Nunc ut Innocentia Chemnitii in eo præprimis demonstratur, quod Augustinum ex parte auctorem fecit verborum à Gratiano laudatorum, eam ipse Bellarminus non obscure insinuavit, Gratianum hæc in re deceptum agnolentem, quem si Chemnitius hic est secutus, innocenter id fecit, ex principio non proprio, ad cujus demonstrationem non tenebatur, sed ab adversariâ parte dudum recepto; neque etiam, quasi hæc verba à Gratiano laudata verè pro Augustini verbis haberet, aut eorum auctoritate obligari vellet, sed quia corpori Juris

Lib. IV.
distinct.
13.

Canonici inserta vidit, cujus non parvum apud Papæos æstimum esse scivit, utrobique disputans ad hominem. Adde non solum Glossatorem antiquum, sed & Emendatorem nuperum, utrumque suâ autoritate pollentem, præfixum à Gratiano nomen Augustini non sustulisse; & *Lombardum*, Sententiarum Magistrum, Gratiani è Sententiâ communi coætaneum, aliquam hujus Canonicis particulam expressè sub Augustini nomine Lectori commendasse, in Editione Lovaniensi ante plus quam centum annos publicatâ, (in cujus titulo promittitur, *quod mutatis Authorum citationibus nonnullis, quæ vel incertis, vel alienis antea sedibus vagabantur, suis sint restituta locis,*) Sermonem Augustini de Corpore Christi ad marginem notato, ex quo *Bedam* quoque non pauca in suos transcripsisse Commentarios, superius jam fuit observatum, *Accedit* in editione operis *Paschasi*, Sexto Bibliothecæ Patrum à *Margarino dela Bigne* iteratò procuratæ Tomo inserti, ex quo præprimis *Gratianum* hoc Decretum exscripsisse urget *Bellarminus*, & quidem sub initium capituli quarti, itidem ad marginem legi nomen *Augustini*, non adscribendum, nisi Editor *Bellarmino* non ignotus hanc autoritatem ritè Augustino adscribi censuisset. Insuper, *Algerus*, ad quem citatus modò Emendator recens etiam intendit digitum, in L. I. c. 16. Eiusdem argumenti opere, eidem Tomo Bibliothecæ Patrum inserto, multa ex iis, quæ *Gratianus* in hoc Canone habet, laudavit & expressè Augustino adscripsit, id non facturus, nisi pro ejus Seculo, quo vixit, statu certus videri voluisset, pertinere hæc omnino ad Augustinum, quale quid supra etiam in Controversiâ de Communione sub unâ specie, an sub utraque, de alio quodam Augustini testimonio ex *Algeri* & *Paschasi* citatione fuit observatum. Et hæc omnia cum *Chemnitio* ad hominem dicuntur, posito, esse ea Augustini verba, ut quidem *Gratianus*, *Lombardus*, & ante utrumque *Paschasi* & *Algerus*, post eos omnes autem Juris Canonici Glossator & Emendator putarunt; quos dum *Chemnitius*, tanquam Authores in Papatu magni æstimatos est secutus, ex his tanquam juxta Eorum Sententiam Augustini verbis contra Canonem Missæ disputans, nihil contra decorum Disputatoris ingenui fecit, cujus respectu posset de jure adcurari. ad *Bellarminum* responsiones ut nunc porrò etiam deveniamus, non ita in multis peccavis *Chemnitius*, testimonii hujus adductione, ut *Bellarminus* quidè est visus, & probavit id omnino, quod se probaturum suscepit, nimirum errores Canonis Missatici ostensurus; inter quos hic omni jure est recensitus, dum ex ipsâ *Bellarmini* confessione alium his verbis sensum Pontificii adscribunt, quam eorum author vel authores, (ut & hic sequamur *Bellarminum*, qui raptodiam dixit esse hoc testimonium, ex variis authoribus collectam, in eo tamen laudatis supra Scriptoribus contradicens, quod Augustino nullum planè locum inter eos voluit concedere.) Præterea, non falsus est ita apertè *Chemnitius*, ut iterum voluit *Bellarminus*, adscripta Augustino verba de Eucharistia sumptione intelligens; sed ipse *Bellarminus* fallere aut fallere conatur incautum Lectorem, Lutheranis imputans errorem, in sola sumptione panem fieri Corpus, Vinum fieri Sanguinem Christi, dum non solum ipsa phrasis, Panem fieri Corpus, & Vinum fieri Sanguinem Christi, eis est inusitata, sed & nullus unquam eorum scripsit aut docuit, in sola sumptione id fieri, id est, si ad mentem sanam aliqua ratione phrasis hæc esset reducenda, fieri unionem Corporis cum Pane & Sanguinis Christi cum Vino consecratis, cum ex libris eorum Symbolis constet, requiri quidem ad Sacramentum Eucharistia sumptionem, sed non solam, nec quasi per eam solam fieret unio Sacramentalis, verum cæteris actionibus ad Sacrum illud negotium ex Institutione Christi pertinentibus conjunctam. Et hanc omnino requiri quidem ad usum Sacramenti Eucharistia, laudatus paulò ante Glossator observavit, ad ea Canonis citati verba respiciens, ut quot inde sumserimus, gratia cælesti repleamur, ea que intelligens de corpore spirituali Ecclesie, ut per hoc Sacramentum ad societur Ecclesie triumphanti, quod per ipsam Sacramenti perceptionem fieri, quis prudens dubitabit? De sensu vocabuli oblationis in hoc testimonio occurrentis, quem *Chemnitius* Papæis adscripsit Doctoribus, non opus fuit ut Authores Eorumque Scripta citaret, cum ipsa praxis quotidiana satis superque eum exhibeat, exque superioribus manifestum esse possit, ubi ostensum fuit, hoc oblationis vocabulum, ubicunque etiam legatur apud antiquos Scriptores, ad oblationem trahi Sacrificialem, atque hinc rationem Sacrificii propriè sic dicti huic Eucharistia Sacramento adscribi, ut adeò & hic à mendacio liber sit *Chemnitius*, quod mendaciter ei *Bellarminus* adfixit. Quod ordinem verborum in quartâ orationis parte attinet, ex cujus observatione *Chemnitius* aliquod absurdum deduxit, eo ipso ostendens, sibi non probabile videri, verba hæc Augustinum agnoscere Patrem: etsi *Bellarminus* evadere se posse existimavit, si eum inverteret ordinem, probabilissimum tamen Ei fuit visum statuere, *latur-*

giæ ordinem ab Authore illo, quem dixit rapsodum, non fuisse observatum, quem tamen sæpè dictus Glossator defendere & qualitercunque in ordinem redigere est conatus, nobis & hic ad hominem disputantibus, adque præsens Institutum contra Antiquitatis pariter & Unitatis jactatores gloriosos notantibus, alium *Augustini, Paschasi, Algeri, Gratiani, Lombardi, Glossatoris* Seculo vel Seculis fuisse ordinem Liturgiæ Missaticæ, alium hodiè. En Unitatem ! En Antiquitatem ! Sed Missam facimus tandem aliquando Missam, & Lectoribus studiosis dicamus, Ite, Missa est, vel fuit.

Controversiæ Generalis Quartæ

DE

SACRAMENTO POENITENTIAE,

LIBRI PRIMI

CAPVT DECIMVM ET VNDECIMVM,

de Quæstione,

An Pœnitentia sit Sacramentum propriè sic dictum ?

Quæ in antecedentibus circa depulsionem calumniarum & mendaciorum (quæ ex Lutero & Chemnitio aliisque numero satis magno collegit Bellarminus, ipse ut plurimum calumniator mendacissimus) occurrit Augustini hic & ibi mentio, quia in ipsâ Quæstionum controversiarum tractatione recurrit, ad eas meritò etiam, ne eadem læpius non sine fastidio Lectoris sint repetenda, referatur, primum hic occupante locum Controversiâ, *An Pœnitentia sit Sacramentum propriè sic dictum*, ex Augustini Sententiâ nimirum, de quâ præsertim hic agitur ? Ut id demonstret, post aliorum Ecclesiæ Doctorum tria Augustini testimonia producit, è quorum numero primum hoc est : *Annon cogitamus, cum ad periculorum pervenitur extrema, nec ulla est fugiendi potestas, Epist. 130. quantus in Ecclesiâ fieri soleat ab utroque Sexu atque ab omni etate concursus, aliis Baptismum ad Honor. flagrantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam ipsius Pœnitentiæ actionem, omnibus consolationem & Sacramentorum consecutionem & erogationem ? Et paulò post : Si adsint Ministri, Lib. V. de alii baptizantur, alii reconciliantur, nulli communionem Corporis Domini fraudantur. Sc. Bapt. c. 20. cundum : Si ad hoc valet, quod dictum est in Evangelio, Deus peccatorem non audit, ut per peccatorem Sacramenta non celebrentur, quomodo exaudit homicidam deprecantem vel super Aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiâ, vel super capita eorum, quibus imponitur manus. Addit Bellarminus loco Glossæ, ubi per manus impositionem intelligit ordinationem & reconciliationem; nam pœnitentium reconciliationem vocari ab Augustino manus impositionem, multis probari posset testimoniis, sed in præsentem unum & alterum sufficiat. Eodem in libro ita scribit : *Manus redeunti ab hæresi propterea imponitur, ne extra omnem culpam fuisse videatur &c.* Et alibi, verba Psalms, Qui sanat contritos cor- cap. 23. in de, & alligat contritiones eorum, explicans inquit : *Quæ sunt ista alligamenta ? Tempora. Psal. 146. lia Sacramenta, & exempla ponit Eucharistiæ, & impositionis manus, quæ per Præpositum peccatores reconciliantur. Tertium Augustini testimonium esse vult, quo Eum apertissimè dicit reconciliationem cum Baptismo conferre, sub initium demonstrationis Lib. 1. de professus, modis præcipuè duobus intelligi posse, quæ fuerit hæc de re Patrum, & ita etiam Augustini Sententiâ, uno quidem, cum vera enumerantes Sacramenta Pœnitentiâ iis adjungunt ; altero autem, cum Pœnitentiâ cum Baptismo conferunt ac docent, in utroque Sacramento Deum esse, qui potissimum operatur. Quia verò Bellarminus facillè potuit prævidere, hanc demonstrationem non fore omni ex parte liquidam omnibusque sufficientem, idè de aliâ magis validâ & plus inferente fuit sollicitus, provocans ultimò ad testimonium Ecclesiæ Latinæ & Græcæ, quæ ab Annis quingentis floruit; his enim in totâ, inquit, Ecclesiâ Sacramentum Pœnitentiæ inter Sacramenta verè ac propriè dicta numeratum esse, nullo**